

КъэхутакІуэ **меуІм**деІµ и Ізужьхэр

2-нэ нап.

2022 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 2, махуэку

Увапсэрэ 3-нэ нап.

Тхьэмахуэм щэ къыдок!

Жылагъуэр зэрыузыншэм и щыхьэт

Мэкъуауэгъуэм и 1-м, Сабийхэр хъумэным и дунейпсо махуэм, Щоджэнціыкіу Алий и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым концерт щекІуэкІащ, «Къэбэрдей-Балъкъэр» КъТРКмрэ «Добрая среда» сабий анимацэ студиемрэ зэдагъэзашІэ псапэ Іуэхур зэрырагъажьэрэ илъэс щрикъум ирихьэлІэу.

Nº64 (24.346)

КОНЦЕРТЫМ къэкІуахэр экранымкІэ ирагъэплъащ илъэсым къриубыдэу цІыкІухэм папщІэ къызэрагъэпэща Іуэхухэмрэ пшыхьхэмрэ.

Сабийхэм я махуэшхуэм ирихьэлІэу зэхагъэува концертыр зыхуэгъэза, ди къэ кІуэнур, пщэдейр зыхуэдэнур зэлъыта, фІыуэ тлъагъу щІэблэмрэ абыхэм я адэанэхэмрэ сынывохъуэхъу гъэмахуэм и щІэдзапІэм дуней псом щагъэлъапІэ махуэшхуэмкіэ, - жиіащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщІ Егоровэ Татьянэ. - Сабийхэм я Гуэху зэгумыбзхэм жылагъуэм гулъытэ хурагъэщІын папшІэ ягъэува махуэм мыхьэнэшхуэ иІэщ. Къэралми республикэми лэжьыгъэ ин нэгъуэщІхэмкІи зрагъэужьын

ныбжьыщІэхэм проектыр «Къэбэрдей-Балъкъэр» Людмилэ фіыщіэ хуэфащэщ. Ди сабийхэр узыншэу, насыпыфізу, ехъулізныгъэхэр яізу

кърырехъу! КъБР-м и Іэтащхьэм и чэн-

папщіэ. Гулъытэ хуэныкъуэ хуэунэтіа лэжьыгъэшхуэ зэрырагъэкіуэкіыр жылагъуэр яхуэгъэза къыхэзылъхьа зэрыузыншэм зэрищыхьэтыр, хамэ сабий зэрыщымыІэр, КъТРК-м и унафэщ Къэзанш дэтхэнэ зы цыху балигъми абыхэм я нобэмкіэ, къэкіуэнумкІэ жэуаплыныгъэ зэрихьыр, проектым къыпащэну зэригуапэр.

КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ щрагъэкlуэкl цІыкlухэм егъэ- джэщэгъу **Уянаевэ Іэминат** и Казбек къыбгъэдэкlыу саджэныгъэ, медицинэ, спорт, псалъэм къыхигъэщащ сабий бийхэмрэ абыхэм я адэ-анэсымаджэхэм ядэГэпыкъуным хэмрэ ехъуэхъуащ КъБР-м

стр Асанов Алим икіи фіыщіэ яхуищіащ зи узынша- яхуищіащ псапэ проектыр гъэм къимыхь сабийхэр къызэрызэрагъэпэщрэ къажылагъуэ гъащІэм къыхэшэным теухуа псапэ Іуэхум адэ-анэхэм, ехьэлІа лэжьыгъэр къызэзыгъэпэщахэмрэ ар зыгъэзашІэхэмрэ

Псапэ проектым зи ныббий 30-м нэблагъэ къызэсурэтхэмкІэ фильмхэр ягъэхьэзыр. Я эмблемэр яхуэзыщІар сурэтыщІ Имарэщ. Аккизовэ

хъыщхьэр сабийхэр гъащ э хэу Хъусинхэ Анзоррэ Замиузыншэм къыхэшэнырщ, су- рэрэ, Бэчхэ Азэмэтрэ Ренарэт щІыным дихьэхахэр зэпэlэщlэу зэдэлэжьэфынырщ. кlыл Азэмэт, «Нал цlыкlу» Япэ мазэхэм сабийхэр тlэкlу къэфакlуэ ансамблым, «Рагугъу ехьми, иужькІэ Іуэхум хозагъэ.

Къэзанш Людмилэ и псалъэм къыхигъэщащ проек- ми. тым ехьэлІауэ зыхуагъэувыжа къалэнхэр къазэрехъулІар, сабийхэм я узыншагъэр зэфіагъэувэжынымрэ гъащіэ

социальнэ узыншэм хэгъэзэгъэнымрэ зыужьыныгъэмкіэ и мини- ехьэліа лэжьыгъэхэм дяпэкіи зэрыпащэнур. Абы фІыщІэ дэІэпыкъуахэм, сабийхэм я псапащІэхэм, жылагъуэм.

Нэчыхь щатх унэу Налшык дэтым и унафэщІ Шэру Валентинэ зэхыхьэм къыщыщыжьыр илъэс 12 иримыкъу са- псалъэм жиlащ псапэ щlэныр къыхэзылъхьа ІуэхущІапІэр щІеубыдэ. «Къэбэрдей-Балъ- социальнэ проект куэдым къэр» КъТРК-м бэрэжьей зэрыхэтыр, ауэ сабийхэм я къэс сыхьэт 16-м йокІуалІэ зи узыншагъэр егъэфІэкІуэным узыншагъэм сэкъат иlэ са- теухуа мы lуэхур псом нэхърэ бийхэр. Абыхэм я узынша- зэрынэхъ гуапэр, зыхузэгъэр зэфізувэжыным хуэса- фізкіхэр къазэрыдэіэпыкъум къыу ядолажьэ Іэщіагъэлі мыхьэнэшхуэ зэриіэр. Нэ-Османов Ислъам. Сабийхэм хъышхьэр цІыкІухэм я нэгум анимацэ гуфІэгъуэ кърихыу плъагъунырщ.

Пшыхым хэтахэм я нэгу зрагъэужьащ уэрэджы ак lyэтэрэ, Теркъул Астемыр, Цодужные нотки» уэрэджыlакlуэ ансамблым, пшынауэ Къуэдз Залым сымэ, нэгъуэщІхэ-

> ТЕКІУЖЬ Заретэ. Сурэтхэр Къарей Элинэ трихащ.

Гъэмахуэм и пэщІэдзэм

Сабийхэр хъумэным дунейпсо махуэм КъБР-м и Парламентым и УнафэшТ Егоровэ Татьянэ депутатхэр и гъусэу щы ащ балигъ ныбжьым нэмысахэм я узыншагъэр щрагъэф ІакІvэ «Нэмыс» республикэ lyэхущlапlэм.

• И уасэр зы тумэнщ

ЕГОРОВЭ Татьянэ жиlащ щытыкІэ гугъу ихуа сабийхэм депутатхэм сыт щыгъуи гулъытэ хэха зэрыхуащІыр икІи ахэр ягъэгушхуэн, саугъэткІэ ягъэгуфІэн мурад апхуэдэхэр здэщы э ІуэхущІапІэхэм щІэх-щІэхыурэ зэрыкІуэр.

- Мэкъуауэгъуэм и 1-р махуэшхуэ дахэщ икІи ар щагъэлъапІэр гъэмахуэм и япэ махуэ дыгъэпсым зэкъэралми щащіэр мащіэ- гъэ хуащіыр мыкіуэдыну, я Іэпыкъунум бийхэм я егъэджэныгъэм, спортым, медицинэм, зыгъэпсэхугъуэм теухуауэ. Апкъуэным ехьэліауи щіэблэм лъэныкъуэ зэмылІэужьыхуэгъэзауи. Икъукіэ мыхьэ- щіэхэм ехъуэхъуащ узынша- стр Асанов Алим. нэшхуэ ијэу къызолъытэ а гъэ быдэ яјэну, насыпыфіэ лэжьыгъэм дэтхэнэри къы- хъуну, я хъуэпсапІэхэр къайхыхьэным, сыту жыпіэмэ, хъуліэну. къарурэ зэману дапщэ къэралым сабийм хухинэнкіэ хъунущ ди дэіэпыкъуныгъэ, хуабагъэ, гулъытэ вбгъэдэлъу лей хуэныкъуэхэр. Дауи, мыпхуэдэ махуэм гулъытэншэ тхуэщІынукъым са- зэвгъэщІэным

япкъ иткіэ, ди республикэми хэм мы Іуэхум хэлъхьэны- фтедгъэтынущ, дызэрывдэкъым, псом хуэмыдэу са- гъэсэнхэм я ехъуліэныгъэ- нущ. хэм я гуащіэр наіўэ къащіы-

кіуэкі унагъуэхэм защіэгъэ- щіапіэм и гъэсэн ціыкіу- сым и Къэрал Думэм и де-

- Ди плъапІэр, ди къэкІуэ-

мыхми, сыт щыгъуи къэ- дыхуейщ къарууфізу, хэ- гъэтым папщіз. щІэныгъэ купсэу,

Нобэ дэтхэнэми фи къалэн нэхъыщхьэр нэхъыбэ зэры- щыщІэдзауэ 18-м нэсу. Ахэр фыхущІэбийхэм я гъэсэныгъэм, я къунырщ, щэн дахэ фхэлъу нэІэм щІэмытхэмрэ щытызыужьыныгъэм зи гъащіэр зэрызывужьынырщ. Итіанэ кіэ гугъу ихуахэмрэщ. Центтезыухуэхэри. ЗэрытщІэщи, ехъулІэныгъэшхуэхэм

Гу зылъытапхъэ

пэщІэтыным теухуауэ пІэщІэгъуэкІэ цІыхухэр здэпсальэ хъуну телефонхэр:

КъБР-м и Іэтащхьэм и Администрацэм жэщми махуэми щолажьэ коррупцэм

8(8662) 40-89-70, 40-34-32

дыхущІэкъу-

Іуэхущіапіэм и лэжьакіуэхэмрэ и гъэсэнхэмрэ псалъэ ХьэщІэхэм папщІэ пшыхь гуапэхэмкІэ зыхуагъэзащ хуэдэуи Іуэхугъуэ куэд йо- дахэ ирагъэкІуэкІащ Іуэху- УФ-м и Федеральнэ Зэхvэпутат Геккиев Заур, КъБР-м Егоровэ Татьянэ депутат- лэжьыгъэмрэ социальнэ дэгъуэхэмкіэ зэрызаужьынум хэм къабгъэдэкіыу ныбжьы- Іэпыкъуныгъэмкіэ и мини-

«Нэмыс» центрым и унафэщІ Къардэн Адэлбий хьэщіэхэм фіыщіэ яхуищіащ зэпымыууэ сабийхэм я нэІэ нур фэращ. Абы къыхэкІыу сыт щыгъуи къызэрытра-

Мы зэманым а ІуэхушІафыкъэхъуну. пІэм сабий 48-рэ щопсэу, я ныбжькІэ илъэсишым къынэхъыбэу зи адэ-анэм я рым дэтхэнэри сыт и лъэныкъуэкІи зыхуей щыхуагъа-

> Сабийхэр хъумэным и дунейпсо махуэм КъБР-м и Парламентым и депутатхэр щы аш нэгъуэщ Іуэхущ апІэхэми: «Сабий унэм», «Прохладнэ сабий унэ-интернатым», Зи адэ-анэм я нэІэ шІэмыту къэнахэмрэ сабий зеиншэхэмрэ папщІэ Нартан къуажэм дэт школинтернат № 5-м, Приближнэ жылэм дэт школ-интернат №2-м, Узыншагъэр щрагъэфіакіуэ, спорт жьыщІэ школым (Налшык къалэ). Депутатхэм дэтхэнэ ІуэхущІапІэми саугъэтхэр

> > КъБР-м и Парламентым и пресс-IуэхущIапIэ.

Зэпымыууэ дыгъэпсу щрырет!

Сабийхэр хъумэным и дунейпсо махуэр щагъэлъапіэ мэкъуауэгъўэм и 1-м Налшык къалэм гуфіэгъуэ, нэгузыужь зэхыхьэхэр щекіуэкіащ.

ЗЭХЫХЬЭХЭР пщэдджыжьым яублащ. Къэбэрдей уэрамым и лъэс зекіуапіэм ціыкіухэр щызэхуэсри, асфальтым сурэт тещІыхьынымкІэ «Сэ гъэмахуэм и теплъэр сощі» зыфіаща зэпеуэм я зэфіэкі щеплъыжащ. Махуэшхуэм пащащ Мовсисян и цІэр зезыхьэ уэрамым къат куэду зэтет псэупІэ унэхэм деж щекІуэкІа «Зэпымыууэ дыгъэпсу щрырет!»; курыт еджапІэ №33-м, №20-м, прогимназие №41 я Іэгъуэблагъэм къыщызэрагъэпэща «Къеблагъэ, гъэмахуэ!»; «Сабийхэм я махуэшхуэ» зыфіаща программэ щіэщыгъуэхэмкіэ. Къищынэмыщіауэ, Налшык къалэ, Хьэтіохъущокъуэм и жыг хадэм ит Шахмат унэм щекlуэкІащ шахмат джэгухэм я зэхьэзэхуэ.

ИужькІэ Къэбэрдей уэрамым, Кадыровым, Хъураным я цІэхэр зезыхьэ уэрамхэм щекІуэкІащ НыбжьыщІэ театрым и артистхэр. «Иоканта» студием и уэрэджыlакlуэхэр зыхэта «Сабийхэр зэпымыууэ иренасы-

пыфіэ!» зэхыхьэхэмрэ концертхэмрэ. ХьэтІохъущокъуэм и жыг хадэм и аттракционым «Шагъдий» къэфакіуэ ансамблым шэджагъуэм концерт щитащ, мыбы зыкъыщагъэлъэгъуащ Эстетикэ гъэсэны-гъэмкіэ Къэзанокъуэ Жэбагъы и ціэр зезыхьэ къалэ центрым и гъэсэнхэм. «Нарисуй улыбку» Іуэхум хыхьэу, аниматорхэм зэпеуэ зэмылізужьыгъуэхэр къызэрагъэпэщри, сабийхэр саугъэтхэмкІэ ягъэгуфІащ.

ГъуазджэхэмкІэ Кавказ Ищхъэрэ къэрал институтым щэнхабзэмрэ гъуазджэмкІэ и колледжымрэ Налшык къалэм Гъуазджэхэмкіэ и сабий школхэмрэ концерт ятащ Сабийхэр ехъул эным и дуней псо махуэмрэ республикэм и къэралыгъуэр илъэси 100 зэрырикъумрэ я щІыхькіэ. Профсоюзхэм Щэнхабзэмкіэ я унэм и утыкум деж концерт щитащ «Рирада» уэрэджыlакіуэ гупым.

Хьэсэней къуажэм ЩэнхабзэмкІэ и унэм Сабиигъуэр - ар уэрэ сэрэщ!» концерт щрагъэкіўэкіащ.

Зэрыхабзэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым и адрей щІыпІэхэми щызэхэтащ сабийхэр хъумэным ехьэліа зэхыхьэхэр, зэпеуэхэр, нэгузыужь Іуэхугъуэхэр. ЦІыкІухэмрэ адэанэхэмрэ абыхэм я нэгу зыщиужьащ, дэрэжэгъуэ щагъуэтащ.

АРЩЫДАН Дахэнагъуэ.

ЯІэм хагъэщІакъым

Мы зэманым ирихьэл/эу Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэкъумэш Іэнатіэхэм Іэщышхуэу мин 270-м нэблагъэ яіэщ.

ПСАЛЪЭМ папщІэ, жэм къашхэм я бжыгъэр процент 0,8кІэ нэхъыбэ хъуащ - мини 135-рэ, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ къахэхъуащ мин 400-м нэс.

ИрагъэкІуэкІа къэпщытэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуамкІэ, Іэщышхуэхэм я бжыгъэм щыщу процент 72,5-р, жэм къашхэм я процент 70-м нэблагъэр, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ я процент 50-м щТигъур унагъуэхэм ейщ.

Мэкъумэш-фермер ТуэхущТапТэхэмрэ зи щхьэ хуэлэжьэж хьэрычэтщ ак і уэхэмрэ Тэщыш хуэхэм я процент 15-р, жэм къашхэм я процент 17-р, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ я процент 27-р ялъос.

Лъэ быдэкіэ ува мэкъумэш Іуэхущіапіэхэм нобэ іэщышхуэу мин 33-м щІигъу, жэм къашу мин 18-м нэс зэрахуэ. СХПК-хэр адрей ІуэхущІапІэхэм фІыуэ ятекІуащ. Къапщтэмэ, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ я бжыгъэр абыхэм мин 93-м нагъэсащ

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Ди къуэш республикэхэм

Іэнатіэр ирагъэфіакіуэ

АДЫГЕЙ. Урысей Федерацэм и Правительствэр арэзы техъуэри, хэгъэгум сом мелуани 188,2-рэ хухихащ «Туризм и индустрия

гостеприимства» лъэпкъ проектыр Адыгэ Республикэм щагъэзэщіэн папщіэ.

«АБЫ занщІэу иужь дихьащ икІи хъер куэд къы́пэќІуэну дыщогугъ. Федеральнэ центрыр къызэрыддэІэпыкъум и фІыгъэкІэ нэхъ купщафіэ хъунущ мыбы телажьэ хьэрычэтыщІэхэм я лэжьыгъэр, ІуэхущІэ куэди къызэрагъэпэщыфынущ», - жиlащ АР-м и Іэтащхьэ КъумпТыл Мурат. УнафэщІым къызэрыхигъэщам-

зыплъыхьакІуэ-зыгъэпсэхуакіуэхэм хуэіухуэщіэ яхузэфіэзых ІэнатІэр ефІэкІўэным теухуаўэ къулыкъущІэхэри сэбэп хъўнущ. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, абы хэгъэгум и щыІэкІэ-псэукІэр иригъэфІэкІуэнущ, зыгъэпсэхуакІуэхэм хуащІэ Іуэхутхьэбзэхэр зэманым декіуу хъунущ, хьэщіэ егъэблэгъэкіэм нэхъыбэ къыдихьэхынущ.

Къэралыр ядоІэпыкъу

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. Урысей Федерацэм и щІыналъэ псомихуэдэу КъШР-мибынунагъуэшунагъуэ хуэмыщіахэм, унагъуэщіэхэм къэралым дэіэпыкъуныгъэ щарет. КъШР-м лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыны-гъэмкіэ и министр Шакъ Руслан

зэрыжијамкіэ, федеральнэ, республикэ бюджетхэм къыхэкІыу абыхэм ахъшэр и чэзум я Іэрохьэ икІи гъэ къэс хэплъэжурэ, унагъуэхэм, сабийхэм хуаутІыпщын хуей ахъшэ бжыгъэр яубзыху.

ИДЖЫПСТУ, къапщтэмэ, зи хэхъуэр ціыхур псэун папщіэ нэхъ мащіэ дыдэў зыхуей ахъшэм хуэдэу тІу мыхъу унагъўэхэм щапІ илъэси 7-м нэс зи ныбжь сабийхэм мазэ къэс сом 13201-рэ ират.

ДяпэкІэ зи ныбжыр илъэси 7-м къыщегъэжьауэ илъэс 18 хъу ныбжьыщіэ зиіэ унагъуэ мин 40-м къэрал дэІэпыкъуныгъэ ягъуэтынущ. МызыгъуэгукІэ унагъуэ мини 2,5-м я дэфтэрхэр зэфІыхьащ, адрейхэм яйм хоплъэ. Унагъуэм я хэсъуэм елъытауэ абыхэм иратынущ ціыхур псэун папщіэ нэхъ мащіэ дыдэў зыхуей ахъшэм и процент

0,75-рэ, 100. Къэрэшей-Шэрджэсым апхуэдэ пособиер сом мини 6-м ъы́щыщІэдзауэ мин 12-м нос.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

Іуэху еплъыкІэ Егъэджэныгъэ

ANUIS MANUE

Махуэгъэпс

Дифі догъэлъапіэ

ЦІыхум и гупсысэр дамыгъэ тхылъымпІэм зэрытгуэркіэ рилъхьэн щіэныгъэм щіэхъуэпсыныр адыгэхэм я деж зэи щызэпыуауэ къыщіэкіынукъым. Абы и щыхьэтщ Урыс-Кавказ зауэр и гуащІэгъуэу щекІуэкІым адыгэ узэщІакІуэ Нэгумэ Шорэ итхауэ щыта мыпхуэдэ псалъэхэр: къэхъунщ зэман бгырыс мыгъасэм и гум гурыщІэ телъыджэр - гъащІэр зыгъэнэхур - щІэныгъэм къыщылыдыну, хуэпэбгъэныр къэсынщ дэркіи сыхьэт, псоми дэ шІэныгъэм, тхылъым, тхэным зы-

АДЫГЭБЗЭМ тхыгъэ егъэгъуэтынымкІэ япэ лъэбакъуэхэр зычахэм ящыщщ Хъанджэрий СулътІан, Бырсей Умар, Услар Пётр, ХьэтІохъущокъуэ Къазий, Лопатинский Лев, Фанзий Мэжид, ЦІагъуэ Нурий, ЩэрэлІокъуэ Талъостэн, Яковлев Николай, нэгъуэщІхэри. Щхьэхуэу къыхэгъэщыпхъэщ хамэ къэрал щыпсэу адыгэхэми алфавит зыбжанэ зэхагъэувауэ зэрыщытар, псальэм папщіэ, 1909 гъэм хьэрып хьэрфхэр къигъэсэбэпри, адыгэбээ алфавит Мысырым щызэхилъхьэгъащ Хуажэ Мухьэмэд. А гъэ дыдэм, хьэрып графикэм тету, дохутыр Пчэгъэтлыкъуэ Мухьэмэд Тыркум щызэхилъхьащ адыгэ алфавит. 1910 гъэм, латин графикэм тету, абы алфавит етІуанэри зэ-Бланэкъуэ хигъэувауэ щытащ. Бэтокъу, латин графикэр и лъабжьэу, зэхилъхьа азбукэр 1918 гъэм Истамбыл щытрадзащ. Абы а алфавит дыдэмкІэ «Адыгэ бзэхабзэ» зыфІища тхылъыр 1939 гъэм Сирием къыщидигъэкІыгъащ. Зи гугъу тщІахэм адыгэбзэм и алфавит зэхалъхьэу, я гуащІэкІэ тхыгъэ гуэрхэр традзауэ щытми, а гупсысэ пэрыт зиІэ цІыхухэм къатІа щІэныгъэ псынэм къыщІэжа псым и псыпэр жыжьэ нэсауи, лъэпкъым къыхуежэхауи пхужыІэнукъым, сыту

ТекІуахэр

нахуэ хъуащ

«Урысейр зэфіэкіхэм я щіына-

лъэщ» къэралпсо проектышхуэм ипкъ

иткіэ къызэрагъэпэщауэ екіуэкі

«Абилимпикс» зэхьэзэхуэм и щІына-

лъэ Іыхьэм щытекІуахэмрэ къыщы-

хэжанык ахэмрэ иджыблагъэ нахуэ

ЗЭХЬЭЗЭХУЭР Къэбэрдей-Балъкъэ-

рым и щыхьэрым накъыгъэм и 29 - 31-

хэм щызэхэтащ, унэтІыныгъэ щхьэхуэ-

хэр Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал уни-

верситетым, курыт щіэныгъэрэ іэ-

щІагъэрэ щрагъэгъуэт Къэбэрдей-

Балъкъэр гуманитар-техникэ колле-

джым, курыт щіэныгъэрэ іэщіагъэрэ

щрагъэгъуэт «УхуакІуэ» колледжым,

Сабийхэмрэ щ алэгъуалэмрэ спор-

тымрэ есэныгъэ щхьэхуэхэмрэ щыхуа-

Зэпеуэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и

еджапіипщіым къикіа іэщіагъэлі ныб-

жьыщІэ 83-рэ хэтащ. Абыхэм ящыщу

цІыху 15-м зэхьэзэхүэм хъарзынэу зы

къыщагъэлъэгъуащ, зэфІэкІышхуэ зэ-

рабгъэдэлъри къэпщытакіуэхэми наіуэ

щащІащ. УнэтІыныгъэ 15-м къыщы-

хэжаныкІа щІалэгъуалэ гупырщ «Аби-

лимпикс» урысейпсо зэпеуэм и щІына-

«Урысейр зэфІэкІхэм я щІыналъэщ»

урысейпсо зэгухьэныгъэм и унафэщ ым

и къуэдзэ Агафонов Алексей зэры-

жиІэмкІэ, «Абилимпикс» зэхьэзэхуэхэм

мыхьэнэшхүэ яІэщ ІэщІагъэ зиІэ щІалэ-

гъуалэм я есэныгъэхэр егъэф Іэк Іуэным-

кіэ, я Іэзагъым хагъэхъуэнымкіэ, Іэна-

тІэфІ зрагъэгъуэтынымкІэ, сыт хуэдэ зэ-

пеуэми фІы и лъэныкъуэкІэ зыща-

нэхъыщхьэхэм ящыщщ щалэгъуалэр

лэжьапІэ ІэнатІэкІэ къызэгъэпэщыныр

Дэркіэ гуапэщ икіи лъапіэщ Къэбэр-

дей-Балъкъэрым щыщ хьэрычэты-

щІэхэм, лэжьакІуэ къэзылъыхъуэхэм

мы зэхьэзэхуэм гулъытэ хэха къызэры-

хуащІыр. Щіыналъэм и унафэщіхэми,

къулыкъущІэхэми, ІэщІагъэлІ зэгу-

хьэныгъэхэми мы Іуэхугъуэр ауэ сытми

зэпеуэ къызэрыгуэкІыу къамылъытэу,

лъахэм и экономикэм зиужьынымрэ

цІыхум лэжьапІэ етынымрэ я Іэма-

лыфІу зэрагъзувыр зимыуасэ щыІэ-

къым. Арагъэнущ Къэбэрдей-Балъ-

илъэсым нэхърэ къыкІэлъыкІуэм нэхъ

зиубгъуу, уеблэмэ зэгухьэныгъэ къы-

зэрыкіуэм и жыпхъэм икіыу зэщіэхъее-

ныгъэ нэс хъууэ щІыщыхуежьар, - жи-

Къапщэтэмэ, «Абилимпикс» зэхьэзэ-

хуэхэр япэу щекІуэкІа 2017 гъэм еплъыт-

мэ, абы къыхыхьэхэм я бжыгъэр тlукlэ

нэхъыбэ хъуащ е, нэгъуэщІу жыпІэмэ,

цІыху 35-м къыщежьар мы гъэм 83-м

нэсащ. Абы къищынэмыщІауэ, зэфІэкІ

щхьэхуэхэр щагъэлъагъуэ унэтІыны-

гъэхэми тіукіэ хэхъуащ - унэтіыныгъиблу

къежьар иджы пщыкІутхум нызэрохьэс.

пикс» зэхьэзэхуэхэр зи узыншагъэк э сэ-

къат зиІэ ныбжьыщІэхэри жылагъуэ-

экономикэ дунейм хэшэнымкІэ Іэма-

лыфІу зэрыщытри. Абыхэми гузэгъаб-

гъэ къахухэмыкіыу, я зэфіэкірэ Іэмал-

хэм елъытауэ ІэнатІэ къахузэригъэ-

пэщыфу зэрыщытым зэпеуэм и пщІэр

«Абилимпикс» зэхьэзэхуэхэм щыте-

кІуахэмрэ къыщыхэжанык ахэмрэ Къэ-

бэрдей-Балъкъэрым Егъэджэныгъэм-

рэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм

къыбгъэдэкІыу фІыщІэ тхылъхэмрэ

саугъэт лъапІэхэмрэ иратащ, дэтхэнэми

лэжьапіэ Іэнатіэ зэрагъуэтам щыхьэт

техъуэ тхылъхэри ГэщГалъхьащ. Шэч

хэлъкъым, апхуэдэ лъэбакъуэ щхьэпэм

зэпеуэм щ алэгъуалэ нэхъыбэ къы-

зэрыришэліэнум, Іэщіагъэ зэмыліэу-

жьыгъуэхэм хуэгъэпса унэтІыныгъэхэм

ШУРДЫМ Динэ.

я бжыгъэми зэрыхэхъуэнум

Мы гъэм Налшык къалэ щекІуэкІа

нэхъри еІэт, и мыхьэнэр нэхъри ин ещІ.

Къэгъэлъэгъуэн хуейщ «Абилим-

«Абилимпикс» зэпеуэр зы

- «Абилимпикс» зэхьэзэхуэм и къалэн

гъасэ еджапіэм щекіуэкіащ.

лъэ Іыхьэм щытекІуахэри.

гъэлъэгъуэнымкІэ.

къэрым

Іащ Агафоновым.

Зы тхыбзэ диІэну дыхуеймэ

хунэмыс щІыкІэ, ягъэгъужащ. Адыгэ тхыбзэм къикІуа гъуэгуанэр кІыхьу щымытми, тхыдэ хьэлэмэт иІэщ. Ар нэхъапэу урыс хьэрфхэр зи лъабжьэ алыфбейм зы илъэс хуэдизкІэ тетащ. 1920 - 1923 гъэхэм ди алфавитыр хьэрып хьэрфхэм къытращІыкІауэ щытащ. 1923 - 1936 гъэхэм диlа адыгэбзэ алфавитым и гъэпсыкІэ хъуауэ щытар латин графикэращ, ауэ ари, зыбжанэрэ зэрагъэзэхуэжа пэтми, къемызэгъыщэу къалъытащ адыгэбзэм, хьэрфхэм тегъэтІысхьэ, щІэгъэтіысхьэ куэд зэриіэм къыхэкіыу. 1936 гъэм, партымрэ правительствэмрэ я идеологием зыхуагъэщхъ мыхъумэ, нэгъуэщІ щхьэусыгъуэшхуи имы І эу, адыг эалфавитыр, тхыбзэ зыгъуэтагъащІэ нэгъуэщІ лъэпкъ цІыкІу куэдми я хьэрфылъэм хуэдэу, урыс графикэм баштекъузэкІэ трагъэхьащ. Зэ зэрагъэзэхуэжауэ щытами, апхуэдэ щІыкІэкІэ къащта урыс алфавитырщ иджы къэса ди

тхэкІэр зытетыр. Илъэс 80-м нэблэгъауэ урыс алфавитым тет ди тхэкІэр зэзыхъуэкІыну хуейхэр куэд хъуащ. Пэжщ, апхуэдэхэм адыгэбзэм и макъзешэхэмрэ макъ дэкІуашэхэмрэ зэхэзымыгъэкІыф, бзэщІэныгъэм пэжыжьэ куэди яхэтщ икІи къагъэлъагъуэ проектхэм я нэхъыбэр щІэныгъэ лъабжьэ зимыІэщ. Абыхэм зыкІи къафІэІуэхуркъым алфавитыр хъуэжыным зэраныгъэшхуэ къызэришэнур, адыгэбзэкІэ еджэ цІыхухэм я бжыгъэм зэрыкІэрыхунур, къыдэкlауэ щыІэ тхылъ куэдым къытщІэхъуэ щІэблэр къызэремыджэжыфынур. Абы и щыхьэтщ ЦІагъуэ Нурий и «Адыгэ тхыдэм», хьэрып алфавиткіэ тхам, нобэ дыжыпіэмэ, а щіэныгъэ псынэ ціыкіур къызэремыджэжыфыр, 1923 - 1936 псынщІэ дыдэу, къибыргъукІыну гъэхэм латин графикэм тету къыда-

хъумэми, иджырей адыгэхэм я дежкІэ а тхыгъэхэр зэрыкІуэдар.

Иджырей адыгэ алфавитыр хъуэжын хуейуэ къэзыгъэувхэм ящыщ куэдым адыгэ псоми я зэхуэдэ зы алфавит, зы литературэбзэ щІыным нэхъ трагъэчыныхь. Занщізу жытізнщи, а Іуэхур нобэ къежьа хъуэпсапІэкъым икІи гупсысэкъым. Дигу къэдгъэкІыжынщи, 1925 гъэм Ростов къалэм, 1926 гъэм Кисловодск, 1928 гъэм Налшык щызэхэтауэ щытащ зэлъапсэгъуу щыт къэбэрдей-шэрджэсыб-3ЭМ. адыгеибзэм, абхъазыбзэм я алфавитхэр зэщхь щІыным теухуа конференцхэр, ауэ щэнейрэ а Іуэхум къытрагъэзэжами, ди тхыбзэм зегъэужьынымкІэ, адыгэхэм зы литературэбзэ диіэнымкіэ ар Іэмал гъуэзэджэу щытами, щІэныгъэлІхэр зэгурыІуэркъым.

1999 гъэм а Іуэхур ипэкІэ игъэкІуэтэну яужь итащ Къумахуэ Мухьэдин. Абы 1999 гъэм адыгэбзэмрэ адыгеибзэмрэ я тхыбзэхэр нэхъ зэгъунэгъу зыщ проект игъэхьэзырат. Адыгэ бзэщІэныгъэлІхэм абы теухуауэ Налшык щрагъэкІуэкІа зэІущІэм ар ІэгуауэкІэ къащтами, ди жагъуэ зэрыхъущи, а проектми нобэр къыздэсым гъуэгу игъуэтакъым. Щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэри зи гугъу тщІа проектыр адыгейхэм

къызэрамыщтарщ. Нобэ адыгэ бзэщІэныгъэм елэжьхэм ди къалэн нэхъыщхьэр зыхуэунэтІауэ щытын хуейр, дэ дызэреплъымкІэ, ди алфавитыр зэхъуэкІын Іуэхуракъым, атІэ адыгэбзэмрэ адыгеибзэмрэ я тхыбзэхэр нэхъ зэгъунэгъу зэрытщ Іынырщ, абы ещхьу хамэ къэрал щыпсэу адыгэхэм я алфавитри (кириллицэм тету) зэхэгъэувэнырщ. Апхуэдэ фІыщІэ жы-

гъэкlа тхылъхэр библиотекэхэм ща- гыр, зыгуэрхэм тlэкlу къехьэлъэкІыІуэми, дызэгурыІуэфрэ тхухэсэмэ, абы къыпыкахэр къытщахъуэ щІэблэм къахуэщхьэпэнщ, адыгэ хъэщ. Бзэр щІызэрагъащІэр къалъэпкъыр зы дыхъужынымкІи дэІэпыкъуэгъуфІ къытхуэхъунщ.

Пэжщ, апхуэдэ дэlэпыкъуэгъур языныкъуэхэм (хэкурыс зыбжанэм хамэ къэрал щыпсэу куэди яхэту) латин графикэм тет зы адыгэ алыфбей диІэным трагъащІэ, ауэ, занщі эу жыті энщи, ар щхьэгъэпці эж къудейуэ аращ, зыщІэн зымыщІэж цІыхум къиуэршэр хъыбарым и гъэсэбэп хъунущ латин транскри мыхьэнэм нэхъыбэ имыІэу. Апхуэдэхэм адыгэ алфавитым и тхыдэмрэ къикІуа гъуэгуанэмрэ дерс къыхахыпхъэт. Зи гугъу тщ Іыр алфавит зэхъуэкІыным зэраныгъэ куэд пыщІауэ зэрыщытырщ. Япэрауэ, иджырей ди тхыбзэмкІэ къеджэмрэ тхэмрэ алфавитыщІэр зрагъэщІэжынукъым. ЕтІуанэрауэ, иджырей алфавитымкіэ къыдэкіа тхыгъэ телъыджэхэр пщэдейрей щІэблэм яфІэкІуэдынущ. Ещанэрауэ, ди тхыбзэр зэзыгъэщіауэ хамэ щіыпіэхэм щыпсэу цІыхухэм егупсысыпхъэщ. Епліанэрауэ, мыхьэнэшхуэ зиіэ Іуэхугъуэущ иджырей адыгэ алфавитыр зыщІэр урысыбзэкІи къызэреджэфыр. Псом нэхъыщхьэращи, хэт сыт жиІэми, иджырей къэбэрдей-шэрджэсыбзэмрэ адыгеибзэмрэ латин графикэм зэрыпхутегъэхьэжын къару нобэ щыІэкъым, ар зэрамыдэнумрэ апхуэдэ хуитыныгъэ къозыт хабзэрэ ди къэралым зэрыщымыІэм я гугъу умыщІыххи. Илъэс зыкъом япэкіэ тэтэрхэми ягугъат, кириллицэм къытекІыу, латин графикэм техьэну икІи абы ехьэлІауэ унафэ зыбжанэ къащтауэ щытащ, ауэ а мурадыр къэрал унафэщІхэм я деж зэрынэсу къэщэщэжащ.

Тыркум, Иорданием, Сирием, Изпыркум, иорданием, Сирием, Израилым щыпсэу адыгэхэм я алфавитыр латин графикэр и лъабжьэу зэхэгъэувамэ, бээм и зыужьыпіэ лъагъуэм техьэжыфыну къызыфіэщіи щыіэхэщ. Апхуэдэхэм къагурыіуэркъым латин хьэрфхэр зи пъабжьэ апфавитым и хьэродэр лъабжьэ алфавитым и хьэсэпэр зэрыкіэщіыр икіи ар зи бзэм хуеиж дэтхэнэ зы адыгэми зэхищІыкІыпгъэсэбэпын щхьэкІэщ. Адыгэбзэр хамэ къэралхэм зэкіэщіэпхъауэ идза хъуа адыгэхэм пщэдей къагъэсэбэпыфын папщІэ къахуэнэжыр хэкужьым къинахэм я тхыбзэр зэрагъэщІэнырщ. Шэч хэмылъу. кириллицэм тет адыгэ тхыбзэр хамэ щіыпіэм къихута адыгэ щіэблэм нэхъ тыншу къащтэн папщІэ къэбпцэр, ауэ зыщыгъэгъупщэн хуейкъым, лъэпкъыр я бзэм хуеижу щытмэ, адыгэу дуней псом щикъухьа хъуар дризэгуры узу зы литературэбзэ, зы тхыбзэ ди эжынумэ, гугъапІэуи хъуэпсапІэуи къытхуэнэжыр иджырей адыгэ тхыбзэрауэ

зэрыщытыр. Епщыкіуханэ ліэщіыгъуэм псэуа ліы Іущ ціэрыіуэ гуэрым ціыхубэм ягу къипсэлъыкlыу жиlэгъат: «Ищхъэрэкіэ щыіэ тафэ щіыіэхэм къикІынурэ Къэбэрдейм зы цІыху лъэпкъ гуэр къихьэнущ. Абыхэм я щхьэцыр хьэуазафэу, я пэр тІейуэ, я нэр уафэкъабзафэу щытынущ... Ахэр (урысхэр), дэ къытхэсу, ди щІы кІапэм щыпсэунущ. Ди фызхэмрэ абыхэм я фызхэмрэ кхъузанэ хьэху зэ ахыу шытынуш. Абыхэм (урысхэм) защывмыдзей, фи хэку дахэр фымыбгынэ. А лъэпкъымрэ (урысхэмрэ) Бахъсэнрэ зымыбгынэр жылагъуэу къызэтенэнущ». Акъылышхуэрэ гупсысэ куурэ зыхэлъ а псалъэ пэжхэр жызыlа лІы Іущыр, зэрыхуагъэфащэмкіэ, Бжыхьэлі Лиуанщ

УНЭЛІОКЪУЭ Вячеслав, филологие

щІэныгъэхэмкІэ кандидат, КъБКъУ-м и доцент.

КъэхутакІуэ цІэрыІуэм

и Ізужьхэр Тхыдэдж, археолог ціэрыіуэ, Адыгэ Республикэм гъуаз-джэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ, Гуманитар къэхутэны-гъэхэмкіэ Адыгейм и институтым, Кіэрашэ Тембот и ціэр зезыхьэм, и щіэныгъэ лэжьакіуэ пажэ Лопащіэ Нурбий Гъэ-

НУРБИЙ къыщалъхуар Грознэ къалэрщ. Осетие-Ищхъэрэ АССР-м и Архон станицэм щеджащ, иужькІэ Вольскэ кхъухьлъатэ-техникэ дзэ еджапіэм щіэсащ, кхъухьлъатэ пол-кым къулыкъу щищіащ. 1964 гъэм Лопащіэр и адэжь щіына-

зиз и къуэр къызэралъхурэ илъэс 85-рэ ирокъу.

лъэм. Адыгейм. Іэпхъуэжаш. 1967 гъэм абы къиухащ Репин Илья и цІэр зезыхьэ Ленинград художественнэ институтым гъуазджэмкіэ и факультетыр. 1982 гъэм Куржы ССР-м Тхыдэмкіэ, археологиемрэ этнографиемкіэ и институтым щіэныгъэмкіэ и кандидат лэжьыгъэр («Адыгейм ику ит ліэщіыгъуэм ятіагъуэ гъэжьам къыщыха-

щІыкІыу щыта хьэпшыпхэр») щыпхигъэкІащ. Лэжьыгъэ ІэнатІэ куэд зэрихъуэкІащ Нурбий. Ар лэжьащ ЦІыхубэ творчествэмкІэ унэм и методисту, къэрал педагогикэ институтым и егъэджакіуэу, Адыгейм Экономикэмкіэ, бзэмкіэ, литературэмрэ тхыдэмкіэ и щіэныгъэ-къэхутакіуэ институтым археологиемкіэ секторым и Іэщіагъэліу, Къуэкіыпіэ лъэпкъхэм гъуазджэмкІэ я къэрал музейм и Кавказ-Ищхъэрэ

филиалым щіэныгъэмкіэ и къудамэм и унафэщіу. Сурэтыщі, тхыдэдж, археолог Лопащіэ Нурбий и ціэр фіыкіэ щыіуащ Адыгэ Республикэм. Лопащіэм зэман зэхуэмыдэхэм ейуэ археологие къэхутэныгъэ 92-рэ иригъэкІуэкІащ (энеолит, мейкъуапэ, кубань, мэуэт, касог, н.). ЩІзныгъэліыр дехьэх гъуаплъэ-мывэ лъэхъэнэм къыщыщІздзауэ ику ит лізщІыгъуэм и кІэхэм нэс джыным. Абы къихутахэм ящыщщ: Псэкъупс псыежэхым екІуэкІ кхъэлъахэхэр (1982 - 1983 гъгъ.); Псэкъупс къуажэр - Краснодар псы хъумапІэм и ипщэ ІуфэмкІэ, Новэ Къэзэныкъуей жылэм деж; Мейкъуапэ и къуэкІыпІэ лъэныкъуэмкіэ иіэ Къуэкіыпіэ (Кочипе) кхъэлъахэр (1985 - 1987

гъгъ.), нэгъуэщІ куэди. Нэчэрызей къуажэм и Іэгъуэблагъэм Нурбий щызэхуихьэсащ дамыгъэхэр зытет мэуэт плиткэхэр. ЛопащІэм къызэри-лъытэмкІэ, а дамыгъэхэм пасэрей «библиотекэ» жаІэу аращ. ЩІэныгъэліым и къэхутэныгъэхэмкіэ Адыгейри Краснодар шІынальэри зэльишІысащ. Абыхэм ящыщщ Аскьэлай, ХьэкІэмзей къуажэхэм деж, Губс псыежэхым пэгъунэгъу аузым пасэм дэта къалэжь къызэрыщызэ уихар. Апхуэдэщ Руфыбг псыкіантіэм деж щыіэ Псыхуабэ быдапіэри, Лабащхьэ курыт ліэщіыгъуэхэм щыіа жылэхэри. Лопащіэм Адыгей щіыналъэм и тхыдэмрэ щэнхабзэмрэ хуищ а хэлъхьэныгъэр уасэншэу

2020 гъэм Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музейм абы щигъэлъэгъуащ ику ит ліэщіыгъуэм щыіа шы Іэпслъэпсхэр, Псэкъупс кхъэлъахэм XIV ліэщіыгъуэм щыщіалъхьауэ щыта цІыхубзым и хьэпшыпхэр, Нэчэрызей къуажэм къыщагъуэтыжа мэуэт плиткэхэр, нэгъуэщІхэри. А псор щІыналъэм и тхыдэм хэзыгъэгъуазэщ. Нурбий и гъэлъэгъуэныгъэ щрагъэ-

кІуэкІащ Абхъаз Республикэми (Сыхъум къалэ). Нэгъуэщі зы іуэху гъэщіэгъуэнми Нурбий и гуащіэ хэлъщ. Абы къриджык ащ Сочэ пэгъунэгъу къурш псыежэхым къыщагъуэта зы плитам тетха пасэрей тхыгъэм итыр (жэз ліэщіыгъуэм хиубыдэу къалъытащ). Хьет тхыбзэм щыщ а дамыгъэхэм мазитым шигъчко ар елэжьаш (кхъашхьэдэсэ псапъэхэр тету арат) икіи иужькіз Алыгейм и Пъэлкъ му щіалъхьащ. Лопащіэм жеіэ тхыдэм хуэфащэ гулъытэ имыгъуэтмэ, апхуэдэ Іуэху хьэлэмэтхэр, псалъэм папщіэ, мэуэтхэмрэ хьетхэмрэ я псэукам теухуахэр, дунейм зэрытебзэхыкІыжынур игу къызэреуэр.

Нэгъуэщ лъэныкъуэк и зэдгъэц ыху хъунущ Лопащ эр - и творчествэмкіэ, и сурэтхэмкіэ. Нэхъыбэу ар зытелажьэр ціыху сурэт щІынырщ. Нурбий къигъэщІ дэтхэнэ сурэтми мыхьэнэ куу щелъхьэф. Гъэщегъуэнщ сурэтыщыр щыпсэу щыналъэм и щІыуэпс дахэр къыщигъэлъэгъуа и лэжьыгъэхэри. Абыхэм къагъэлъагъуэ ар и адэжь лъахэм зэрыхуэгумащ эр, зэригъэлъапІэр. Апхуэдэщ: «Къуршыпс гъущэ», «Къуршыпс жэщ», «Ду-ду-гуш къырхэр», «Унэкхъэжь и гъатхэ» зи фІэщы-гъэхэр, нэгъуэщІхэри. КъищынэмыщІауэ, Нурбий и Іэда-KENJULAKIYAM RYATUL HAYE N DAKIA ULALA DOVKIAM ULAHYARAMAM триухуахэр. Абыхэм ящыщу «Шапсыгъ. Къэгъэщ Іэрэщ Іэжыныгъэ». «Псыбей члисэхэр» лэжьыгъэхэм гулъытэ хуумыщІынкІэ Іэмал иІэкъым

Нурбий езым нэхъ игъэлъап в лэжьыгъэхэр и в чисты унэ ціэрыіуэ - тхыдэмрэ гъуазджэмрэ я хъумакіуэ», «Триалог культур», «Гъэзиз и иужьрей зекlуэ». Иужьрейр теухуащ и адэр Хэку зауэшхуэм зэрыхэк уэдам

Лопащіэ Нурбий и махуэшхуэм ирихьэліэу, абы и іэдакъэщІэкІхэм я гъэлъэгъуэныгъэ Мейкъуапэ щокІуэкІ.

хъунущ.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

ІэмэпсымэкІэ къызэрагъэпэщ

Лышх узыфэхэм щеlэзэ республикэ диспансерым мылъку-техникэ зэфіэкІыр иужьрей илъэсищым хэпщіыкіыу ирагъэфіэ-кіуащ. «Узыншагъэр хъумэн» лъэпкъ проектым хыхьэу сом мелуан 500-м щійгъу и уасэ Іэмэпсымэ зэхуэмыдэхэр къащэхуащ. Абы трагъэкІуэда мылъкур федеральнэ федеральнэ бюджетым къыхэкіащ.

ІУЭХУЩІАПІЭМ и лэжьа-кіуэхэм зэрыжаіэмкіэ, икъукіэ зыхуэныкъуэу къаіэ-рыхьащ сом мелуан 91,2-рэ зи уасэ эндоскопие Іэмэпсымэр. Пкъыгъуэ зыбжанэу зэхэт оборудованэм Іэмал къарет узыфэ зэмыкъэхута хъунымкІэ, апхуэдэуи ныбэм хиубыдэ органхэр нэхъ тыншу операцэ щіынымкіэ.

ІэмэпсымэщІэм и фІыгъэкІэ щыуагъэншэу къахутэфынущ шхын зыгъэткІу органхэм, тхьэмбыл къуэпсым, гъутхьэпскіуапіэм, гинекологием епха узыфэхэр. КъищынэмыщІаўэ, узыр здынэсар, Іэпкълъэпкъым иІэ бэгыгъэр зыхуэдэр зэманышхуэ трамыгъэкІуадэу зэхагъэкІыфынущ.

Иджырей Іэмэпсымэм дохутырхэм я лэжьыгъэр къазэрыщигъэпсынщІэм къишынэмышІауэ, нэгъуэшІ зы фІагъи хэлъщ: сымаджэхэми эндоскопие къэпщытэныгъэр нэхъ къатемыхьэлъэу ирагъэкіуэкі хъуащ. ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэ.

Дунейм щыхъыбархэр

ХэпщІыкІыу хохъуэ

ДжэдкъазхэкІыу зыхуеинум хуэдиз къелэжьыжыф Урысейм.

КЪАПЩТЭМЭ, 2011 гъэм апхуэдэ лы лІэужьыгъуэу тонн мелуани 4,3-рэ къилэжьыфу щытауэ арамэ, 2021 гъэм а бжыгъэр тонн мелуани 6,7-м нэсащ, джэдыкІзу кърахми хэпщІыкІыу хэхъуащ. Мы гъэм и япэ мазищыр къапщтэмэ, а бжыгъэр иджыри проценти-

бгъукІэ хэхъуащ. Мэкъумэш хозяйствэмкІэ министерствэм зэрыщыжа-Іамкіэ, ар зи фіыгъэр джэдкъаз фабрикэу щэм щІигъу иужьрей илъэсипщІым ла-УФ-м зэрыщаутІыпшарш. Мы зэманми а лэжьыгъэр зэпагъэуакъым - джэд щагъэхъуну комплексышхуэу 30 яухуэ, абыхэм ящыщу плІыр мы гъэм ятынущ. Абы и лъэныкъуэкІэ ягъуэта зыужьыныгъэм адэкІи къыпащэн мурадкІэ къэралым мылъку яхуеутІыпщ джэдкъаз гъэхъун ІэнатІэм щылажьэ хьэрычэтыщІэхэм.

ІуэхутхьэбзитІ зэуэ

Гъуэгум зэманыр пщіэншэу зэрыщамыгъэкІуэн ІэмалыфІ къыщагупсысащ Китайм и Сычуань провинцэм - цІыху- Хуабэр махуэм градус 27 - 28хэр Чанду къалэм и зы лъэныкъуэм икІыу адрейм щыкіуэкіэ я шхэнри автобусым щызэфіагьэкі хъунущ.

ЦІЫХУХЭМикъукІэягъэщІэгъуащ а автобусыщ Іэр - ІуэхутхьэбзитІ зэуэ къахуещІэф абы. Абы и кіуэціым стіолий ирагъэуващи, зэуэ цІыху тІощІ абдеж щошхэф. ИкІи зэІурыу къудей мыхъуу, ерыскъы пщтыр къыхуащтэ абы иризекІуэхэм. ЗдэкІуэм нэса нэужь шхэным зэман трамыгъакІуадэу абдежым ари зэрыщызэф агъэк в рагу ирохь лэжьыгъэм къыдэмыхуэу зи гъащІэр зыхь китайхэм. Псом хуэмыдэу абы щыгуфІыкІащ щіалэгъуалэр - гъуэгум пкіэлъей едзыкІэ щІагъуэу къа-

Мэкъуауэгъуэм и 2, махуэку

♦Къэуат зыщІэлъ ерыскъымрэ шхынкіэ емыгъэлеинымрэ я махуэщ ♦ 1928 гъэм Налшык тхылъ тедзапІэ къыщызэІуахащ.

♦1950 гъэм къалъхуащ усакІуэ, журналист Хьэту Пётр. Дунейм и щытыкіэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым

зэритымкіэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ.

Мэкъуауэгъуэм и 3, *мэрем* **♦**Лъакъуэрыгъажэм и ду-

рэ, жэщым градус 17 - 19 щы-

нейпсо махуэщ **♦ 1935 гъэм** къалъхуащ биологие щІэныгъэхэм я доктор,

профессор, сабийхэм папщіэ тхылъ куэд къыдэзыгъэкla тхакІуэ Тамбий Александр. **♦ 1948 гъэм** къалъхуащ публицист, КъБР-м щІыхь зиІэ и журналист, «Адыгэ псалъэ»

газетым и обозреватель Шал Мухьэмэд. **♦ 1953 гъэм** къалъхуащ радиожурналист, Урысей артиадэм и лауреат Багъэтыр Нинэ.

♦1962 гъэм къалъхуащ Кубаным и къэрал, политикэ лэжьакІуэ, Успенскэ куеймрэ Армавир къалэмрэ я Іэтащхьэу, Краснодар крайм и губернаторым и япэ къуэдзэу щыта Хьэту Жамболэт. Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 27 - 28рэ, жэщым градус 17 - 18 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Уи къарур пхуримыкъумэ, уи акъыл гъэлажьэ.

Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхьэмадэм и къуэдзэ, Шэрджэс Хасэм и тхьэмадэ Аслъэн Алий Фујэд и къуэм дыхуогузавэ абы и анэ Аслъэн (Пэті) Іэбидэт Ибрэхьим и пхъур

> Дунейпсо, Къэбэрдей Адыгэ Хасэхэм, ХьэтІохъущокъуэ Къазий и цІэр зезыхьэ Адыгэбзэ Хасэм хэтхэр, «Адыгэ псалъэ» газетым, «Іуащхьэмахуэ» журналым щылажьэхэр.

Дызэрыщыгъуазэщи, гъэмрэ щІымрэ щызэхэкіа махуэхэм яужькіэ дунейм и щытыкіэр кіуэ пэтми нэхъ хуабэ хъууэрэ йокіуэкі. Ар, зэрыгурыіуэгъуэщи, «зи нэгу щіэкіыр» ціыхухэм я закъуэкъым, атІэ псэущхьэрэ къэкіыгъэу а щіыпіэр зи хэщіапіэхэми зыхащіэ.

УДЗЫПЭМ и къызэщІэувэгъуэр Іэщымрэ мэлхэмрэ, шыхэри абыхэм ядэщІыгъуу, бгылъэ щІыпіэхэм щыдаху лъэхъэнэщ. Гъэм и щІыІэгъуэм и нэхъыбэр унэ кІуэцІхэм щизыха цІыхухэми, унагъуэ псэущхьэхэм зрагъэщхьу, щіэхъуэпсрэ егупсысу щіадзэ щІыуэпсым зыкъызэригъащІэ, зыкъызэригъэлъагъу теплъэгъуэ щІэщыгъуэу алъандэрэ зыхуэчэмахэр я гъунэгъу Іэгъуэблагъэм, ар мыхъумэ, шІыпІэ нэхъ пхыдзахэм къызэрыщалъыхъуэным, я лъэр шрагъэувэхым я нэгу къыщыщІзувэм псэ къабзэкІэ зэрыпежьэным, гу зэрыщахуэным

хущІэкъуу. АтІэми, зи гугъу тщІы хъуэпсапіэхэр нэхуапіэ хъунымкіэ зыкъытщІэзыгъакъуэ цІыхухэмкІэ Дыкъэзыгъэщар къыщытхуэу-псэм деж, ар, дауи, дэркіэ гуфіэгъуэ тіуащіэщ.

АдэкІэ нэхъ тегъэчыныхьауэ къыхэзгъэщыну сызыхуейр аращи, зи гугъу сщіы ціыхухэм хуэдэу сызрихьэл ахэм. ноби сызы ущІэхэм ящыщщ илъэс зыбжанэ ипэкіэ лэжьыгъэ Іуэхукіэ нэіуасэ сызыхуэхъуа, «Къэбэрдей-Балъкъэрым ветеринар медицинэмкІэ и центр» къэрал-кІэзонэ ІуэхущІапІэм и тхьэмадэм и къуэдзэу лэжьа Иуан Аскэрбий Іэмин и

къуэр. Ауэ щыхъукІи, Иуаныр зэрызгъэунэхуар къэзыухъуреихь дунейр, щіыуэпсыр фіыуэ зэрилъагъум и закъуэкъым, атІэ езыр къызыхэкІа лъэпкъым, адыгэм, ижькіэрэ къыдэгъуэгурыкіуэ и «шыфэлІыфэхэми» пщІэшхуэ зэрыхуишІымкІи, къаугъуеижахэм щІэблэр щыгъуазэ щІыным хуэпабгъзу, къыхуезыджэу зэры-

шытымкій къэсціыхуащ.

Аскэрбий апхуэдэ Іуэху бгъэдыхьэкіэ зэриіэр япэу щыдэслъэгъуар редакцэм къытхуеблэгъауэ дыщызэпсэлъар арат. Абы щыгъуэ, Иуаным и лэжьыгъэр щекіуэкі бгыщхьэ хъупіэхэм я гугъу къыщытхуищІым, гу лъыттат дыкъэзыухъуреихь дунейм и щІыпІэ телъыджэхэм ар зэрыдихьэхми, абыхэм ящыщ куэдым адыгэбзэкІэ ноби зэреджэм зэрышыгъуазэми. Зытепсэлъыхьыр и лэжьыгъэм зэрыпыщ ар къыфІыхыхьэжри, Аскэрбий зэгъэкІуарэ дахэу къытхуиІуэтат Аурсэнтх и щыгуми абы ищхьэжкіэ дызыщыхуэзэ бгыщхьэ щІыпІэхэми зэкіэлъыкіуэкіэу яіэхэмрэ цІэуэ зэрахьэхэм ящыщу езыр зыщыгъуазэхэмрэ. Абы къыдэкІуэуи къыпищэжат:

«Совет лъэхъэнэм а лъэныкъуэмкіэ щыдиіа хъупіэ псори ди нобэми мэлажьэ: ижьымкІэ - Аурсэнтх, Лэхърэнышхуэ, Лэхърэн ціыкіу; сэмэгумкіэ -Къураты цІыкІv. Къуратышхуэ, Къэнжал лъэгу, Къэнжалыщхьэ, Къэнжалыбгъу; нэхъ пыlукlуэтауэ - Домбей, Домбей губгъуэ, Мазэхэ, Джэдмышх, Чэтмэн, нэгъуэщІхэри. А псоми ярыт удзыр, гуапэ зэрыхъущи, республикэм и Іэщымрэ мэлымрэ ди нобэми

Адэкіэ декіуэтэкіынщи, Иуан Аскэрбий и фІыгъэкІэ, ныбжьэгъу-лэжьэгъу гуэрхэри си гъусэу, ди лъэр щедгъэувэхауэ щытащ абы ипэкІэ зэй сыз- бийщ. дэщымыІа, гъэмахуэ хъупІэхэм я

яхъуэкІу»

ГукъэкІыжхэм къадэкІуэ хъуэхъу

Ахьмэдрэ сэрэ абдежым дащыlу-

ар зи хэщІапІэ лэжьакІуэхэм. кіэлъыкіуэу къытхуищіа іуэхутхьэбзэмкіэ Иуаным дигъэгъэунэхуащ куэд щіауэ сыщіэхъуэпсми, си лъэ щезгъэувэхынкіэ гугъэ зыхуэзмыщіыф щіыпіэхэм ящыщ Ныуэжьыдзэ бгыжьым псы бгъунжу Гундэлэн хэхуэжым и къежьапІэр здэщыІэри.

Зэрыхъуар аращи, куэд щІауэ си ціыхугъэ, ныбжьэгъугъэкіи сщыхъуа лъэјукјэ нэгъабэ и зыкъысхуигъэзат: шыпэгъэм «ХьэтІохъущокъуэхэ я пщащэ ціыкіуу ныбжьыщіэ гуэр Іуащхьэмахуэ и дыгъэмыхъуэ лъэныкъуэмкіэ щыіэ Ныуэжьыдзэ бгыжым и Іэшэлъашэм къыщыхутэну зэрыхуеймкІэ хъыбар узогъащІэри, Іэмал уиІэххэмэ, фы-

зэрыдэlэпыкъун!» - жиlэри. Пэжым фыхуеймэ, япэу сызэгупсысар зи гугъу тщІы щІыпІэр революцэм ипэкіэ Хьэтіохъущокъуэхэ я ІэмыщІэ зэрилъам къыхэкІыу, абдежыр а пщащэ ціыкіум зригъэлъагъуну зэрыхуейрт, я адэжьхэм къыщана лъэужьхэм яжь къызэрышышІихуным щІэхъуэпсу. КъызэрыщІидзыжа псори Іуэтэж кІыхьщ, ауэ, итІани, къыхэдгъэщынщи, зэрыщыту къатщтэмэ, адыгэхэм ди тхыдэр къуршылъэ бгыжьхэм къыгуэхыпіэ имыі зэрапыщіар езы бзылъхугъэ цІыкІуми зэрызыхищІэри, абы къыдэкІуэуи и благъэхэм я щхьэ кърикІуари и напщІэ зэрытелъри дэтлъэгъуат.

АтІэми, а лъэІур зрахьэлІа сэ, Ныуэжьыдээ и Іэшэлъашэм абы ипэ зэи сызэрыщымыІам къыхэкІыу, гузавэ къэсщтат зыкъысхуэзыгъэзахэм я дзыхь къызэрызагъэзар абы щыгъуэ сиla зэфіэкі мащіэмкіэ схуэмыгъэзэщіэнкіэ шэч къызэрытесхьэжам къыхэкІыу. Арати, гъусэ зыкъысхуэзыщІахэм зыкъытщІэзыгъэкъуэн ІуэхукІэ сызыкъуэгушхукІыу япэу зызыхуэзгъэзэну сигу къэкІар а лъэныкъуэмкІи щыІэ хъупіэхэр зи кіуапіэ, къуршыжьхэри зи щІасэ Иуан Аскэр-

Мы иужьрей зекІуэм апхуэдэуи

курых Хьэмащэ щІыпІэм. Радиом щыдигъусащ, фи нэмыс нэхъ и журналист пажэхэм хабжэ Мыз лъагэ ухъуи, Москва лэжьыгъэ Іуэхукіэ кіуауэ щыіэ си щіалэри. щауи дащепсэлъылауи щытащ Абыи, и адыгэгур нэхъри къыхузэщІигъэушэн хуэдэу, хуабжьу Бгылъэ щІыпІэхэм ятеухуауэ игу дыхьащ гъуэгуанэм и къызэгъэпэщыкІэри, дыздежьам «зи щхьэфэ диіэбахэри», Іэщыхъуэрэ-шыхъуэу дызыхуэзахэм къыджа ахэри. А псом къадэк у у у и, абдежым дэ щызэщІэдгъэхьащ а лъэныкъуэмкІэ щыІэ Къуэштэн и Іэшэлъашэри. Абдежырщ Урды хъупІэри, Хьэкхъуафэ зыхужаІэ тэхъуанэ телъыджэри, Инал бгы екІуэкІым ІуащхьэмахуэкІэ гъэза

и пэнцІывым декІуэкІ МыхъущІыпІэри. АтІэми, мы тхыгъэр нэкъызгухьэ Щэуей Заур телъыджэ хъыбэу зэтхьэл а Иуан Аскэрбий и фіыгъэкіэ Хьэтіохъущокъуэхэ я пхъум и лъэјур хуэдгъэзэщја къудей мыхъуу, а щІыпІэм дэ щызэхуэтхьэсащ иужькІэ ди лэжьыгъэкІэ къэдгъэсэбэпыжа Іуэху еплъыкІэ щІэщыгъуэхэри.

Иджы езы Иуан Аскэрбий дежкІэ къедгъэзэкІыжынщи, ящыщщ ди республикэм пщІэ щызиІэхэм, фІы и лъэныкъуэкІэ къыщацІыхухэм. Апхуэдэ гулъытэм и лъабжьэр, дэ къызэрытлъытэмкіэ, абы бгъэдэлъ щіэныгъэ куурщ, и зэфІэкІырщ, цІыхугъэ лъагэрщ, гъэсэныгъэ да-

КъэзыцІыхухэм зэрыжаІэмкІэ, Иуан Аскэрбий зи гупсысэр жыжьэ нэс. акъыл жан зиІэ ІэшІагъэлІ жыджэрщ. Иуаныр зыпэрыта ІэнатІэхэм, жылагъуэ Іуэхухэм зэрыщехъулІам и щыхьэтщ абы къыхуагъэфэща дамыгъэхэр: КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ я ЩІыхь тхылъ зыбжанэр, Жылагъуэ палатэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Профсоюзхэм я зэгухьэныгъэм къабгъэдэкІа фІыщІэ тхылъхэр, нэгъуэщІхэри.

А псом къыхэкІыуи, мы махуэхэм зи ныбжьыр илъэс 63-рэ ирикъуа, мы зэманым КъБР-м ЩІы, мылъку зэхущытыкІэхэмкІэ и министерствэм гъэмахуэ хъупіэхэм хухах щіыхэр зэгъэзэхуэнымрэ зэгуры уэныгъэхэр ядещіыліэнымкіэ и къудамэм и ІэщІагъэлІ нэхъыщхьэ Иуан Аскэрбии абы и щІыбагъ къыдэт и унагъуэ дахэми дохъуэхъу ехъулІэныгъи гуфІэгъуи щымыщІэу дяпэкІи илъэс куэд къызэдагъэщІэну.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Экономикэ

Политикэ

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

ПсыкІэ мэлажьэ

шинэхэр псыкІэ лажьэу щытамэ, лъэштэкъэ? Апхуэдэ зигу къэмык la куэд яхэт къыщіэкіынкъым гублашхьэр зыІыгъхэм. Мейер Стэнли ар игу къэкіа къудейтэкъым, ціыху цыкіур бензиныр къыздрихынум емыгупсысу зэрыпсэуфынур најуэ

ПСЫР зэрызэхэт водородымрэ кислородымрэ зэпэщхьэхуэ зыщІыж электролиз Іэмалыр къэбгъэсэбэпмэ, машинэр зезыгъэкІуэн къаруущІэ къызэрыкъуэкІынурт Мейер и къэхутэныгъэм и лъабжьэр. Хуит хъуа водородым, бензиным ещхьу, моторыр игъэлэжьэфынущ. Кислородымкіз ціыхур мэбауэри, ар хьэуам хокІуэдэж. Дунейри тхьэмбылым емызэгъын Гугъуэмэм имыкудэу, къабзэу къызэтонэ. Иджы фіэщщіыгъуей хъыбар хъужащ Огайо штатым щыщ щалэм къигъэхъу пэта рево-

Мейер электролизыр автомашинэ кіуэціым щезыгъэкіуэкі іэмэпсымэ зэпкърилъхьэри, и шэрхъиплІыр псы къудейкІэ игъэкІэрэхъуэну хунэсат. Ар езым къызэригупсысар щІэзыгъэбыдэ дэфтэрыр къыІэрыхьэнми куэд къэнэжатэкъым. Абы иужькІэ илъэс зыбгъупщІ дэкІауэ, 1970 гъэхэм, щІыдагъэм и уасэр дэуеящ. США-мрэ щІыдагъэр къыщіэзыш Сауд Хьэрыпымрэ зэщыІеяти, американхэр бензин уасэм иукІырт. Абы щыгъуэщ Мейер и къэхутэныгъэр наlyэ къыщищlар. Стенли игу къэкlащ бензин хуэмыныкъуэ машинэ ищІмэ, къэралыр щІыдагъэм пыщіа бэлыхым къызэрыпыкіынур. АбыкІэ къулыкъущІэхэр акъылэгъу зэрыхъущи, нобэ абы и къэхутэныкъыхуэхъуамэ, мылъкушхуэ къа-

Бензиным и піэкіэ, автома- худэхуэу, ціыху ціыкіур ягъэтыншы-

А хъыбар гъэщІэгъуэныр Стэнли зэрыліамкіэ иухащ. къытехуэу Зэрыліыкіа щхьэусыгъуэр зыми и фІэщ хъуакъым жумыІэмэ.

1998 гъэм гъатхэпэм и 20-м Стэнлирэ абы и къуэш Стивенрэ Бельгием къикіа инвестор щіалитіым яхуэзащ. Псоми зэгъусэу шэджагъуашхэ ящіа нэужь, Стэнли къипсэужар дакъикъэ бжыгъэщ. Мы зэманым зэlэпах хъыбархэм къыхощ щхъухьзехьэхэр НАТО-м къиутІыпщауэ

Стэнли и лІэкІэ хъуар игу къигъэкІыжрэ пэт, абы и къуэш Стивен къеlуэтэж: «Стэнли пхъэщхьэмышхьэпсым elуба нэужь, и пшэр иубыдри щіэжащ, итіанэ лъэгуажьэмыщхьэу уври къэжьащ. Сэ и ужьым ситт, «сыт къыпщыщlар?» жысlэу. «Мобыхэм щхъухь срагъэфащ», - къызжиІэну хунэсащ, и псэр хэмыкі щіыкіэ».

ЦІыхухэр зэхэзехуэн ямыщІын хуэдэу, Іуэхур щекіуэкіа щіыналъэм и хейщіапіэм «нэгъэсыпауэ псори зэхигъэкlащ». Ауэ зыми нобэми и фlэщ хъуркъым Стэнли езыр-езыру ліауэ. Щіыдагъэм къыпэкіуэ ахъшэм зыхигъэкІыжыфынутэкъым. Гъуэгу ирамытын папщІэ, Мейер и ІэмэпсымэщІэр къидыгъуа хуэдэу трагъэјукјащ, дэфтэрым иритхахэри фІэгъэнапіэ ящіащ. Ауэ щыхъукіэ, псыкІэ лажьэ машинэр Стэнли и щыпэ Іэмэпсымэтэкъым. ФІэщхъуныгъэ зыбгъэдэлъ щіалэм пціы зэрытралъхьар и хьэлми къигъэ-лъагъуэрт. «ЩалэфІт ар», - жаlэжащ Мейер зыцІыхуахэм. Ди жагъуэ

гъэхэр ящыгъупщэжыпэным нэсащ.

УФ-м егъэджэныгъэмкіэ и министр Кравцов Сергей къыхилъ-хьащ урысыбзэ пэжырытхэм щызекіуэ хабзэр яхъуэжу, «Тхьэ» («Бог») псалъэр дяпэкіэ инкіэ ятхыну.

ПЭЖЫРЫТХЭЩІЭМ ипкъ иткіэ, инкіэ ятхынур «Тхьэ закъуэу дыкъэзыгъэщІа» мыхьэнэ зиІэ псалъэрщ, армыхъумэ лъэпкъыжь куэдым я щэнхабзэм хэт мажусий фІэщыгъэхэм щытепсэлъыхькІэ, ипэ ит хьэрфыр зэрыціыкіуу къэнэнущ. Иужьрейхэм хеубыдэ, пса-лъэм папщіэ, алыдж Іуэрыіуатэм хэт Зевс, Гермес, Гефест сымэ. Адыгэбзэ пэжырытхэр абы еплъытмэ, Алыхь, Тхьэ псалъэхэр къэралым диныр хуит зэрыщащ ыжрэ инк этх. Нарт эпосым хэт Мэзытлым диныр хуит зэрыщащтыжрэ инктэ нтх. парт эпосым хэт мэзыг-хьэ, Лъэпщ, Тхьэгъэлэдж сымэ я ц!эхэр хьэрфышхуэк!э щ!атхым и щхьэусыгъуэр ахэри ц!эуэ зэрыщытырщ. Нэгъуэщ!у жып!эмэ, урыс грамматикэм иджы здиунэт!а гъуэгум адыгэбээр куэд щ!ауэ тетщ.

«Ди пащхьэ ит къалэнышхуэхэм язщ урысыбзэр тхъумэныр, - щыжиlащ Кравцов Сергей и жэрдэмыщlэр къыщыхилъхьа, Щlэныгъэ зэгъэгъуэтынымкlэ дунейпсо тхылъеджэ зэхуэсым. - 1956 гъэм къащта «Пэжырытхэмрэ нагъыщэ гъэувык эмк э урысыбзэм щызекіуэ хабзэхэр» зэхэщіыкіыгъуэу тепсэлъыхьакъым диным епха фіэщыгъэхэр тхын зэрыхуей щіыкіэм. Проектыщіэм къызэрыхилъхьэмкіэ, «Тхьэ» псалъэр хьэрфышхуэкіэ къыщіэдзэн хуейщ. А хабзэ дыдэр ехьэлІапхээщ хьэуарийхэм (апостолхэм), бегъымбархэм, диным щагъэлъэп а ц ыхухэм я ц южэм».

Егъэджэныгъэмкіэ министерствэм и интернет напэкіуэціым къралъхьа, «Урыс пэжырытхэм и хабзэщіэхэр къэщтэным теухуауэ» унафэм Іуэхур нэхъ гурыІуэгъуэ ещІ. Проектыр зэхэзылъхьахэм, шэч хэмылъу, Урысейм щызекІуэ дин псоми я хьэтыр ялъагъуну зэрыхэтар ІупщІщ. Абы и щыхьэтщ «Тхьэр зыгъэзакъуэ динхэм лъапіэныгъэ зрат ціэхэр» жыіэгъуэр мыхьэнэ нэхъыщхьэу зэрыщытым, муслъымэнхэр я Тхьэм зэреджэ «Алыхьри» кърабжэк псалъэхэм зэрыхэтым. КъинэмыщІауэ, фІэщхъуныгъэ мыхьэнэ иІэмэ, хьэрфышхуэкІэ яублэнущ Уафэ, Члисэ, Ухыгъэ, Къэхъугъэ пса-

Іуэхур жыжьэ ямыгъэlэпхъуэу, Урысыбзэ пэжырытхэмкlэ комиссэр зэхуэсри, «Тхьэ» псалъэр хьэрфышхуэкlэ тхыным теухуа жэрдэмыр пхагъэкlащ. Нэгъуэщlу жыпlэмэ, тхэкlэм зихъуэжын папщіэ, къулыкъущіэхэм къатехуэ япэ лъэбакъуэр ячакіэщ.

Урыс православ члисэр, министрым и гупыжыр диlыгъа къудей мыхъуу, абы щыгуфlыкlащ. «Тхьэм и цlэр хьэрф цlыкlукlэ ятхыу къыщаублар диныр щыдакъуза совет лъэхъэнэрщ, - Кравцовым и жэрдэмым зригъэукъуэдийуэ проектым тепсэлъыхьащ чыристан духьэшы Вигилянский Владимир. - Ар зэрыщытыпхъэу ягъэувыжын папщіэ Егъэджэныгъэмкіэ министерствэм къыхилъхьа Іуэхур

щхьэпэ дыдэщ», - жиlащ абы. Ауэ «Урысейм и атеистхэр» апхуэдэ зэхъуэкlыныгъэхэм хуэмейуэ къыщіэкіащ. Зэгухьэныгъэм хэтхэм зэрыжаіэмкіэ, хабзэщіэр къызэращтэу, зыгуэрым «Тхьэ» псалъэр ціыкіукіэ итхмэ, абы къвізэращтву, зыі уэрым «тхьэ» псальэр цівкіукіз итхмэ, абы щхьэкіз «фізщхъуныгъз зыбгъэдэлъхэм я пщіэр ириудыхащ» жаізнурэ, хабзэм ирашэліэнкій хъунущ. Абы къыхэкіыу, хабзэщіэр къэрал унафэкіз къащтэмэ, зэрымыарэзыр къагъэлъагъузу, Кон-

къэрал унафэкіэ къащіэмэ, зэрымыарэзыр къаг вольаг вузу, технитуционнэ судым зыхуагъэзэнуш.
Апхуэдиз къаугъэ Іуэхум къыщІыхэкІын щыІэкъым, - жеІэ Виноградовым и цІэр зезыхьэ, РАН-м ПэжырытхэмкІэ и комиссэм и унафэщі, филологие щіэныгъэхэмкіэ доктор Шмелёв Алексей.

- Апхуэдизу ущІэшынэн мыбы хэлъкъым. «Урыс пэжырытхэм и хабзэхэм» мардэщіэ яукъуэдийркъым, - къыхегъэщ щіэныгъэліым. - Хьэрфышхуэкlэ къыщlэдзапхъэ псалъэхэм епха хабзэхэр куэду убгъуащ икlи ткlийуэ зыгуэрым тегъэчыныхьакъым. Цlыхухэр щlызэдауэ, иджыри и кlэм нэсу убзыхуа мыхъупа тхэкlэм узэрыхущытыпхъэм гу лъыуагъатэу, мы зи гугъу тщІыхэри узытрагъэгушхуэ

Іуэху еплъыкіэу аращ. Ардыдэщ жиіэр Пушкиным и ціэр зезыхьэ институтым и егъэ-джакіуэ, филологие щіэныгъэхэмкіэ кандидат Щербаков Андрей: «Егъэджэныгъэмкіэ министерствэм «Къэралыбзэм теухуауэ» и Федеральнэ хабзэм ипкъ иткіэ жэрдэм ищіауэ аркъудейщ. Пэжырытхэмкіэ правилэщіэ къежьэнукъым, Правительствэм унафэ къимыщтауэ. Егъэджэныгъэмкіэ министерствэм РАН-м Пэжырытхэмкlэ и комиссэмрэ къэралым ис бээ щlэныгъэлlхэмрэ емычэнджэщу зыкъызэкъуипхъуэту тхэкlэ хабээщlэ зэримыублэнури гурыІуэгъуэщ. Правительствэм и Унафэщіым дэфтэрым із щіидза нэужь, ар лажьэу хуежьэнущ, зэрыхъум еплъын папщіэ. ПравилэщІэр тхылъхэм, газетхэм, журналхэм къыщагъэсэбэпынущ. Мыдрей интернетым ис ціыхубэм я гугъу пщіымэ, хэт абыхэм ящыщу пэжырытхэм темыкіыр? Зыми езыр зыхуэмей тхэкіэ къыпхуегъэщтэнукъым. Аращи, цІыкІукІэ зытхыну хуейхэми зыри япэрыуэнукъым»

ЕгъэджэныгъэмкІэ министерствэр иджыри зэлэжь Іуэхухэм язщ «ё» хьэрфым и щхьэм нагъыщит Ітратхэнрэ трамытхэнрэ.

Иджы девгъэгупсысыт: адыгэбээ пэжырытхэм теухуауэ сыт хуэдиз гукъэкІ, къыдрихьеймэ еткъухыжу, къыздетхьэкІрэ? Псалъэм и тхыкІэм гуитІщхьитІ узыщІ мыхьэнэ къезыгъащтэ хабзэ (правилэ) димы!э ди дагъуэ? Илъэс дапщэ хъуа ди бзэм и къудамэхэр нэхъ зэпэгъунэгъу ящіын папщіэ ягъэхьэзыра тхылъымпіэхэр къулыкъущіэ къыдэгъэжхэм зэрыдэлърэ? Тіэкіу дэкімэ, адыгэбзэм ирилажьэхэмрэ абы ирипсалъэхэмрэ зэгурымы уэжу хъунк о шынагъуэ щыІэщ. Абы и щхьэусыгъуэу тлъагъухэм язщ ди тхэкІэ хабзэхэр езы бзэм зэрыдэмыбэкъуэфыр. «ЦІыху нэхъыбэ зэрыпсалъэ бзэр къыттокlуэ», - зэрыжытІэри зи хьэтыр лъагъупхъэ фІэгъэнапІэ закъуэу бгъэувыныр хэкІыпІэкъым.

«Тхьэ» псалъэр инкІэ ятхынущ

Лъапсэрэ псэрэ

Кубань областым и унафэщіхэм къа- фыкъытхуимыкіми, фишх дяпэкіэ къыф **щыхъурт генерал Гейман гъэмахуэми** Іурыттхъыжынкъым, бжьыхьэми иригъэкіуэкіа хьэщхьэры-Іуэ теуэхэм яужькіэ, шэрджэсхэм ящы-щу бгым къина тіэкіури 1864 - 1865 гъэхэм я щіымахуэм къуэладжэ щіыіэпсхэм уаем къыдихуну, армырамэ ахэр мэжэщіаліагъэм ирищіыкіыну. Ауэ къы- гъэнэнырт. зэрыщіидзар нэгъуэщіущ...

АБЫИ нэгъуэщІхэми щытетхыхьыжащ Васильев Евгений «ХьэкІувхэм я щІыналъэм иращІэкІа теуэ» («Экспедиция в землъэм иращізкіа теуэ» («Экспедицин в зем-лю Хакучей») зыфіища и тхыгъэм. Ар 1872 гъэм къыдэкіа «Военный сборник» журна-лым къытехуат. Атіэми, дэ къызэрытлъытэмкІэ, дэфтэр хъужа а тхыгъэ закъуэм фІэкІа Кавказ зауэжьым теухуауэ нэгъуэщІ зыми щыгъуазэ зыхуэдмыщІми къыдгурыІуэнущ «зэрыса щІыналъэр ябгынэри, кlахэ адыгэхэр езыхэм яфіэфіу Тыркум икІыжащ, къэна мащІэри Псыжь и Іуфэ ІуагъэтІысхьащ» псалъэхэр, ахэр хэт къыбгъэдэкІами, шыпсэ зэфэзэщу зэрыщытыр.

Ауэ щыхъукІи, «ХьэкІувхэм я щІыналъэм иращІэкІа теуэ» тхыгъэм дэ щыгъуазэ дыхуещІ зауэр щиухауэ къалъытэ 1864 гъэм иужькіи, зи щхьэхуитыныгъэм щіэ-зэуа хьэкіувхэм нэгъуэщі ліакъуэхэм къа-хэкіахэри зэрахэтар. А лъэхъэнэми абыхэм куэду къыхыхьат щалъхуа щІыналъэр зыбгынэну хуэмейхэмрэ зэман зэхуэмыдэхэм къриубыдэу пащтыхьыдзэм къыхэкІуэсыкІыжа урысхэмрэ.

Куэдым зыхуагъэныкъуами, хуитыныгъэм пащіын зимыіэ хэкупсэхэм щіымахуэ уэтІпсытІыр бгылъэ щІыпІэхэм щрахащ. Гу лъытапхъэщ ахэр зи къару илъыгъуэ ціыхухъу защізу зэрызэхэмытам, атіэ, я ини ціыкіуи, жьыи щіэи, зэрыунагъуэу мэзхэм зэрызэдыщ Іэсам. Щ Іэблэмрэ зи ныбжь нэхъ хэкІуэтахэмрэ зыхуей хуэ- полковник Кузьминскэр. ХьэкІувхэм къыгъэзэн зэрыхуейм иригузавэ пэтми злыдахуа къуэладжэхэм къыдэплъ ямыІэу щІымахуэ псом дагъэса хэкупсэхэм я фэ дэкІар зыхуэдэр къэІуэтэгъуейщ.

Бжыхьэ кІуам зи гъавэр Іисраф зэтращІа, зи гъэтіылъыгъэхэр ирагъэсэхэжа, асыхьэтым япщэф а шхын хуабэ т эк у нэгъунэ я жьэ хуахьыну хунамыгъэсу бгы пхъуантэхэм дахуэжа, мэз щы алъэпсыіалъэхэм щіахуэжа хьэкіувхэм а мазэ зыщыпліым къриубыдзу я джий ехар сыт жыпіэмэ, абы и жэуапми дэфтэрхэм уашрохьэл э. «Штап э ихьэжа бгырысхэм. нэгъуэщІ хэкІыпІэ щамыгъуэтыжым, къэкІыгъэ лъабжьэхэмрэ жыглыц зэгъхэмрэ яшхащ». Дауи, нэгъуэщІ-къинэмыщІ мыліэіус хуэдэхэм къадэкіуэу, абыхэм мэзхэм къыщаущэкІуа гуэрхэри зыІуагъэ-

хуагъэнущ. Адыгэм къращІам теухуауэ дэфтэрхэм дызыщрихьэлІэжхэр гум темыгъэхуэгъуафІэми, нэхъыбэжу дгъэщІагъуэр аракъым. АтІэ, дунейр къызэригъэщІрэ я ІэмыщІэм имылъа щІыгур къэзызэуа пащтыхыдзэм зэхащІыхьахэм тхыдэтххэм кІэлъатхыжырщ. Гъэм и зэман нэхъ гугъу дыдэм пхыпсэукІыфа бгырысхэр, «хъункъэ иджы ар!» жраlэу, гущlэгъуи гулъыти хуащlыжыным и пlэкlэ, ауан хэлъу мы сатырхэмкіэ зэрагъэкъуаншэрщ: «Гъатхэр къызэрихьэу хьэкІувхэр къызэрехьэжьэри, зэтредгъэсхьауэ щыта къуажэхэм жылапхъэ-Іусыпхъэ хуэдэхэр къыщаулъэпхъэщащ. Жыласэу къаугъуея тІэкІур я щІыгу нэщІхэм трасэри, хы Іуфэм къедгъэтІысэкlа станицэхэми къедыгъуэу щlадзащ».

Зэрагъэмысэм дызригъэгупсысар мыращ: «мыдэ шэрджэсхэм дахъунщІэрт» жаіэ, бгым дахуэжа ціыхухэм нэгъуэщі хэкІыпІэ къыхуагъэнэжа хуэдэ?! Апхуэдэу къащізнакіз езыхэм сыту піэрэт ящізнур, хьэкІувхэр зрагъзува щытыкІзм хуэдэ ахэр иту, яшх щіагъуй щымыі у, мэжэщіаліагъэм зэрихуэ сабийхэмрэ жьы хъча ціыхухэмрэ я гъусэу, бгы пхъуантэхэм дахуэжауэ щытыгъамэ?! Унагъуэхьэ нэгъунэ умыгъашхэу куэд дэбгъэкІмэ, ныбаджагъэм щІехуэри, щакІуэхьэм нэхърэ нэхъ Іейуэ Іэгъуэблагъэр къызэхежыхь. Къимыдэкіэ, зэрыпхъуакіуэхэр хьэкіувхэм едыгъуа къудейкъым, атІэ я гъавэр зэтрагъасхьэри, я лъапсэми псы ирагъэжыхьыжащ, зэхэзехуэн ящІри, я щхьэри щІра-

Урыс пащтыхым кІэ имыІэу щІыналъэхэр къыхуэзызэу дзэлІхэм къалъытагъэнщ бгым ныбаджэ дэхъухьа цІыхухэр мыпхуэдэу егупсысын хуеяуэ: «Дымэжэліэщами, къыдэмыупщіыххэу ди хэкум къитІысхьахэм дедыгъуэжынкіэ Іэмал зимыіэщ, къытщіагъэкіуэнукъым» жаіэу. Арщхьэкіэ, зэрыгурыіуэгъуэщи, бгырысхэр зрагъэува щытыкІэм хуэдэ уиту, апхуэдэм ухуэкІуэфынутэкъым.

Ауэ щыхъукІи, Іуэхур абы нэзыгъэса езы урысхэри сыт щ leмыгупсысар: «Мыхэр бгы уэтІпсытІхэм гугъу дыдэ щедгъэхьащи, дяпэкІэ къыдэмызэуэжмэ, къытлъэмы-Іэсыж закъуэмэ, я гугъу афіэкіа тщіыжынкъым, дапхуэдэу щытми, псэ яІутщ, дагурыІуэнщи, фіыщэу ялъагъу я хэкужьым къиднэжынщ, гущІэгъуншэ дыдэу дазэрыхущымытар шІэблэу къзунэхунухэми захедгъэщІэнщ», - жаІзу. Я щхьэ мыгъуагъэ хуахьыжыным нагъэса шэрджэсхэм зыхуагъазэ хъунутэкъэ: «Къэна тІэкІур бгым

фыкъыдэмызауэ, фыкъыдэмыдыгъуэ закъуэ», - жраlэу. Сыту піэрэ, атіэ, зэрыпхъуакіуэхэм апхуэдэу щіамыщіар? Абы и жэуапри нэрылъагъуу ди гугъэщ: а лъэхъэнэм ахэр зыхуеяр адыгэ имысыжу адыгэщІыр къэ-«Абы къыхэкІыу, дэ, урысхэр, хьэкІувхэм

аргуэру датеуэн хуей хъуащ, - щитхыжащ зытепсэлъыхь Іуэхухэр зи нэгу щіэкіа Орехов Иван 1870 гъэм дунейм къытригъэхьа «КъухьэпІэ Кавказым ищхъэрэкІэ гъэза и бгы нэкlухэмкlэ» и тхыгъэ гъэщlэгъуэным. Дэ, Гуэгуэпс къыщежьэ мывэ жьанэхэм дынэблэгъащ (зи гугъу ищІыр Кавказ тхыцІэм ищхъэрэкІэ къыщежьэ Пщыхьэ псышхуэм сэмэгумкІэ къыщыхэлъадэ и къуэпсхэм ящыщ зыщ). Шытх нэхъыщхьэм узэрытеувэу, уи нэгу къыщІоувэ Гуэгуэпс Пщыхьэ щыхэхуэжым деж къыщылъ щІы-

налъэри, зи гупэр хы ФІыцІэм хуэгъэза

джабэхулъабжьэхэм къыщІэж ХьэкІувыпсрэ (ПсыфІыпс холъэдэж) Ашэрэ я псыщхьэхэр абдежым гъунэгъу зэрыщызэхуэхъури, ахэр тынш дыдэу зэлъэзыгъэlэсзэлъэзыщІыс лъагъуэ щэху цІыкІухэр адэкіэ-мыдэкіэ зэрышышыіэри. Ауэ шыадэкіэ-мыдэкіэ зэрыщыщыэри. Ауэ щы-хъукіи, зи зэгуэзыпіэр тенджызым хуэгъэ-за къуэладжэхэм зыдэзыгъэпщкіухьа бгырысхэр къэзыухъуреихь іэгъуэблагъэм ерагъыу пхыптьагъукі а щэхурыкіуэ гъуэгу ціыкіухэр къагъэсэбэпурэ шытхышхуэм къытфіыщхьэдэхырти, Псыжь хуэплъэ мэзышхуэхэм я лъапэм щидгъэтІысыкІа-

гъащІэ урыс къуажэхэм къатеуэрт». Апхуэдэ «хьэгъэщагъэ» къакІэлъызезыхьэ шэрджэсхэм «зыкърагъэщ эжу» бгы гъуанэхэр ирагъэбгынэн папщІэ, 1865 гъэм и гъатхэпэм аргуэру дзэ гуп зэхашащ. Абыхэм я унафэщІу ягъэуващ Ставрополь лъэсырыкіуэ полкым и дзэзешэ кІэлъыкІуэ теуэ езышіылІэн хуейхэм хагъэхьащ Ставрополь, Кубань лъэсырыкІуэ полкхэм я фочауэ ротэу пліырыплі, 19-нэ фочауэ батальоным и ротэу 2, къэзакъхэм я 7-нэ лъэсырыкіуэ батальоным къыхаша «ныбэрыпщ» гупыр, гъунапкъэхъумэ къэ-

закъхэм ящыщу цІыхуи 100. Теуэр здекіуэкіым наіуэ къэхъуащ, урысхэм «закъезымыт» шэрджэсхэм я бжыгъэр унагъуэ мин зытІущым зэрынэблагъэр. Абыхэм зыщагъэбыдар Ашэрэ Псыфіыпсрэ я тіуащіащхьэхэм къегъэщіыліа

щІыпіэ дэгухэрат. 1865 гъэм мэлыжьыхьым и кІэхэм полковник Кузьминскэм и дзэр Нэужьий Ин, Нэужьий ЦІыкІу къуэхэм дэзэрыгуаш. Езы зэрыпхъуакІуэхэр щыхьэт зэрытехъуэжамкіэ. Ашэ и ижьырабгъу лъэныкъуэмкіэ щыіэ тіуащіэ зэщыкъузахэм урысыдзэр абы ипэ зэи дыхьатэкъым.

ХьэщхьэрыІуэ теуэр зэхэзыублэжахэм а Іэхэлъахэм къызэрыщаущыхьа махуи 8-м къриубыдзу къуажэ цІыкІу зыбжанэ зэтрагъэсхьащ, абыхэм дэсахэм ящыщу 147-р гъэр ящіащ, іэщрэ мэлу куэд дыдэ зыіэщІагъэхьащ. Ар зигу темыхуэу къапэщІэува хэкурысхэм хэщінныгъэ ин ягъуэтащ: хэти яукіащ, хэти уіэгъэ хъуащ. Итіани, апхуэдиз гукъутэгъуэ зэрырагъэлъэгъуауэ, мэз дэгужьхэр зи хэщ ап эх хэкупсэхэр урысхэм я жыІэ къеувэлІатэкъым.

«Апхуэдэу щыхъум, - итщ Васильев Евгений «ХьэкІувхэм иращІэкІа теуэ» и тхыгъэм. - полковник Кузьминскэм езым дзыхь къыхуащія дзэ пакіэмрэ нэгъуэщі псынщіэрыкіуэ гуп ціыкіухэмкіэ нэхъ пхъашэжу щІищыкІын щІидзащ зыкъэзытыну хуэмей бгырысхэм я щІыналъэр. Абы щхьэкІэ къагъэсэбэпари Іэмалу зэсагъэжьхэрщ: гъавэхэр зэтегъэсхьэнымрэ къуажэхэр игъэсэхэжынымрэщ. ЗэпэщІэувэныгъэ гуащіэхэр щекіуэкіар езы хьэкіувхэр зэрыса щіыгум и закъуэкъым, атіэ абы и Іэгъуэблагъэу лъэныкъуитІымкІэ щы і эхэри мафіэ лыгъейм зэщірагъэщтат.

Кавказ зауэжьыр иухауэ щагъэlуа 1864 гъэм иужькІи, шапсыгъхэм ящыщу Ашэрэ Псыфіыпсрэ я тіуащіэхэм къыдэна Нэужьий, Бэчыщей, Зэхэлъашэ ліакъуэхэри, зи гугъу тщІы мы лъапсэрых теуэхэм я Ізужьу, Тыркум икІыжыну арэзы зэрыхъуамкіэ урысхэм хъыбар ирагъэщіащ. А Іуэхур абыхэм 1865 гъэм и шыщхьэуІум ягъэзэщІащ.

А псом яужьыжкІи, пащтыхьыдзэу къебгъэрыкіуэхэм я жыіэ емыувалізу лъэпкъ хуэдэу къэплъытэну къызэтенар Хьэкlувыпс, Хьэджыкъуэ, Тэтей, Кхъуэпс, Енэбэплъ псыхъуэ кіэщі ціыкіухэр зи хэщіапіэ езы хьэкІувхэм я закъуэт.

Бжыхьэр къэмысауэ абыхэм я щІыналъэм уихьэ хъунутэкъым. Абы къишынэмыщІауэ, полковник Кузьминскэм и дзэм хэта сэлэтхэм фащэрэ щыІутелъу ящыгъахэри мазищым и кlуэцlым ящылэжьыкіат, езыхэри гугъуехь мыухыжхэм ирагъэзэшат. А щхьэусыгъуэхэм къахэкІыу, 1865 гъэм и гъатхэпэм урысхэм зэхашауэ щыта дзэр мэкъуауэгъуэм и 31-м зэбграутІыпщыкІыжат.

Щхьэхуитыныгъэм пэхъун щымыlэу къэзылъытэ хьэкІувхэм бжьыхьэ зыхуэкІуэм аргуэрыжьу ягъэвын хуейуэ къапэщылът зи гущІэгъуншагъэкІэ адрейхэм зыкІи къакІэрымыху къыкІэлъыкІуэ теуэр. КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Уи Іэбжьанэр цыщ лэныстэщ

Махуэ бжыгъэщ зэрыхъуар Мэз-куу щыщ, илъэс плІыщІрэ бгъурэ зи ныбжь цІыхубзым Мэхъэчкъалэ пластик операцэ зыщригъэщІрэ пэт, къазэрыхуемыгъэлам теухуа хъыбарыр къызэрыіурэ. Хэіущіыіу зызымыщіхэм я бжыгъэр зэрынэхъыбэм тепщІыхьмэ, Достоевскэм и псалъэ ціэрыіуэхэр хъуэжауэ, «дахагъэм дунейр текlуэдэжынущ» жыпіэным урехуліэ. Апхуэдэ гузэвэгъуэм зыщыхъумэн гу-къыдэжыр армырауэ піэрэ Тыркумэным къыщащта хабзэщ эхэм я къежьапіэр? Я мурадыр фіыми, абы и гъэзэщіэкіэм дагъуэ гуэр имыІэу пхужыІэн?

ТЫРКУМЭН республикэм и президент Бердымухамедов Гурбангулы «щІалэгъуалэм гъуэгу етын хуейщ» жиlэу, езым и пlэкlэ и къуэ Сердар зэригъэуврэ мазищ дэкlа къудейщ. Ауэ президентыщІэр цІэрыІуэ хъуну хунэсащ «цІыхубзхэр зэрыдикъузэмкіэ». «Іэпкълъэпкъым щымыщ хэмылъхьэн» - а мардэм и хъуреягъкІэ йоуджэкІ иджы тыркумэн цІыхубзхэм я зыгъэщіэрэщіэкіэ іэмалхэр. Іупэ гъэбырыбати, Іэбжьанэ пыгъэпщІати, щіачу псы зыпхымыкі лэчкіэ ялэжа набдзэти, ботокскІэ нэхъ ин ящіа къинэмыщіхэти - а псом шхьэкІэ ахъшэ тезыр пхуэмытынумэ, лъэхъуэщым жэщ-махуэ 15-кіэ урагъэсынкІи хъунущ. Гу лъытапхъэщ ціыхум и узыншагъэм зи зэран къемыкі къызэрыгуэкі сэхусэплъ зыхэлъхьэкІэмрэ напэ щыхуэхэмрэ зыри зэрытемыпсэлъыхьым. Псалъэм и хьэтыркіэ, цІыхубзхэм я шхьэцыр ялэну хуитщ, ауэ и фэр трахуу ядэркъым. Нэбжьыцхэр ууей, хьэмэ зыпыб-гъэпщlа? Абыи къэралым и Іуэху хэлъщ. Офис лэжьакІуэхэм я зыхуэпэкіэми хабзэ хэха иіэщ: щыгъын зэв, лъэгуажьэм фіэмыкі бостей кіэщі, джинс гъуэншэдж хуэдэхэр щатІагъэ хъунукъым.

Гъуэгум къыщыхъу къэхъукъа-

Іыгъ ціыхубзхэр зэрыкъуаншэр Ар лъэкіэным нэс, тхыпхъэкіэ къызэращІзу, машинэ кърахуэкІынуи хуамыдэж хъуащ хъыджэбзхэм. ЦІыхубзхэр рулым дэс хъунукъым жајэу къэрал хабзэ къамыщта пэтми, машинэ кърахуэкІыну хуит зыщІ дэфтэрхэр тыншу Іэрагъэхьэркъым. Таксим дэс шофёрхэр хуиткъым цІыхубз хамэр ипэ тысыпіэм ирагъэтіысхьэну. Гъуэгурыкіуэ бзылъхугъэр здэкіуэм нигъэсу псапэ къэзыхьыну хуейми ар хуадэнукъым, къришэкіыр имыблагъэу щытмэ.

Хабзэр кІэлъоплъ нэчыхь езыгъэтх щ алэгъуалэми. Нысащ эхэм хуагъэдахэкъым европей бостей щІэхэм я щхьэусыгьуэр къахутэу, хужь ящыгъыу дэкІуэну. Псоми щІэ, зи пщэр куууэ къиха бостей,

абыхэм я нэхъыбэмкІэ рулыр зы- лъэпкъ фащэр щатІэгъэн хуейщ. гъэщіэрэщіа, іэщхьэ кіыхь зыпыт бостейщ. Фащэм хохьэ хъыджэбз ціыкіухэм щхьэратіагъэ пыіэ хъурейри. ЦІыхубз нэхъыжьы уэхэм эльэщІ зытра́лъхьэ.

Къулыкъум щытеувэм КъурІэным теІэбэу тхьэ зыІуэ тыркумэн президентхэм динкіэ егъэлеиныгъэри ядэркъым. Укъаубыду уи жьакІэр уагъэупсын тІэу еплъынукъым, жаІэ. Иныкъуэ цІыхубзхэм, зэресауэ, европей щыгъын щатІагъэ, ауэ лъэпкъ хабзэжьхэм зи хьэтыр щалъагъу щІыналъэхэм ещхьу, «хъэрахъафэ» къыптезыгъауэ зыхуэпэкІэр ягъэемыкІу. Псалъэм пап-

шорт кіэщі, бостей іэщхьэ кіэщі щызытіагъэхэр я натіэрыуапіэщ. Къэрал лэжьапіэм іут ціыхубэхэм іэ зыщІрагъэдз дэфтэрым итщ абы щыгъын зэв зыщимытІыгъэну, и щхьэцым и фэр пимыхуну, и набдзэхэр щіимычыну, ботокс къимы-гъэщхьэпэну, нэбжьыцрэ іэбжьа-нэрэ зыпимыгъэпщіэну унафэщіыр къызэригъэгугъэр. «Мы хабзэхэм себакъуэрэ іуэхущіапіэм и напэр тесхмэ, си ІэнатІэм сыІуагъэкІыну сыарэзыщ», - жеlэ тхыгъэм. Зы пщэдджыжь къэмынэу, къэрал ІуэхущІапІэхэм я лэжьакІуэхэр зэпаплъыхьри, офисым щіыщіамыгъэхьэн шхьэусыгъуэ щыІэмэ, унэм ягъэкІуэж. Къулыкъу зыІыгъ бзылъхугъэхэм ІэлъэщІ ятелъ пэтми, диныр нэм зыкъыщ Гидзэу, ц Гыхухэм уакъыхэщу зепхьэныр яфІэпсынщІагъэщ. Ауэ щыхъукІэ, лъэпкъ фащэр ящыгъыу офисхэми щІэсщ, ціыху зэхуэсыпіэхэми макіуэ.

Бердымухамедов Сердар и ныбжьыр илъэс пліыщіым фіэкіащ. И адэм ещхьу, президентыщІэми и унагъуэ гъащіэр хэіущіыіу ищіыркъым. КъедбжэкІа зэхъуэкІыныгъэхэр пхагъэкІын щІадзащ, Серунафэр къызэрыІэрыхьэу. «Лъэпкъыр хъумэн» къалэныр апхуэдэ щыкізу ягъэзащізу аращ.

Косметикэ ІэмалыщІэхэр къызэрежьэрэ, абы зэраныгъэу къишэм псори тепсэлъыхь щхьэкіэ, я уасэр зыІэрыхьэхэм къащхьэщыжхэр сыт щыгъуи токlуэ. Апхуэдэ зыгъэ-щlэрэщlэкlэ lэмалхэм дохутырхэми узэрытрамыгъэгушхуэм и хьэтыр ялъагъуу, мыпхуэдэу хабзэ ткІий зыукъуэдиифа иджыри къэс зэхэтхакъым. Егъэлеиныгъэ гуэр Іуэхум хэмытуи жыІэгъуейщ. ЛъэщыгъэкІэ къащта фІыри хагъэзыхьу зыхрагъэна Іейри хьэл хъуркъым. Къэралыр апхуэдэу куууэ зи гъащІэм хэзыгъэІэбэни шыі і рашшы гъуейш. Фэ дауэ феплърэ а Іуэхум?

«Махуэкум» и къыдэкІыгъуэр зыгъэхьэзырар ЧЭРИМ Марианнэщ.

дикавказ)

Дагъуэ къыхуащІащ Ка-

футболымкІэ_и етІуанэ ди-

хьэужьу къыщыкІуэ хэгъэ-

рейхэмрэ налшыкдэсхэмрэ

я зэпэщІэтыныгъэр жыджэру къыщІидзащ. Къэбэр

дей-Балъкъэрым и футбол

командэ нэхъыщхьэр и

«гъунэгъухэм» я лъэны-къуэмкіэ псынщіэ дыдэу

джэгур игъэlэпхъуэри текъу-

ЗэІущІэр зэрыщІидзэрэ

зэныгъэ лъэщым щІидзащ.

дакъйкъитху нэхъ дэмы-

бжыгъэр къызэІуихащ. Хьэ-

щІэхэм я ебгъэрыкІуэны-гъэм хэту КІэдыкІуей Хьэ-

ким къыІэрыхьа топыр штрафнойм ит ЛІуп Ислъам

хуридзыхыжри,

дигъэкlащ.

кlayэ «Спартак-Налшыкым»

Федерацэм

УРЫСЕЙ

кіўэкіуэкі

мандэм.

ДифІ догъэлъапІэ

ФІышІэ

Футбол

Къафэр бзэ хуэныкъуэкъым

Куэдым фІыуэ ялъагъу, **дунейпсо** фестивалхэм я лауреат хъуа, Йорда- загъэм хигъахъуэу къелъытэ. дагъэплъыхъу дагъэлъэпіащ. Республикэм и махуэшхуэхэмрэ щэннием и дамыгъэ нэхъыщхьищыр зыхуагъэфэща, КъБР-м щІыхь зиіэ и артист Атэбий Игорь зи художественнэ унафэщІ «Кабардинка» къэрал академическэ ансамблым 2008 гъэ лъандэрэ къыщофэ Бахъуэ Азрэт.

МЭКЪУМЭШ академием ейуэ лэжьа, «Синдхэр» цІыхубэ ансамблым (Битокъу Анзор зи художественнэ унафэщіым) екіуалізурэ къафэм япэ лъзбакъуэхэр хэзыча, Азрэт абы хэлъ дахагъэр кІуэ пэтми нэхъ зыхищІэ, абы зригъэузэщі щыхъум, ар Іэпэгъу ищіыпащ. «Кабардинка» академическэ ансамблым хыхьа нэужь, нэхъри «къэукъубеяуэ» жыпіэ хъунущ къафэ гъуазджэм хуищіа лъагъуныгъэр. Абы псори фіэгъэщІэгъуэнт. Зы унагъуэ цІыкІум хуэдэу зэхэтык э дахэ зи э гупым ар зэ- зэрыщы а махуэ 20-м къриубыдэу рыхэт илъэсипщІым щІиґъум къриу- Адыгэ Хасэхэм драгъэблагъэурэ дабыдэу фІагъ куэдым хуигъэсауэ, нобэр гъэхьэщІащ, щІыпІэ дахэхэм зыщы-

- «Кабардинка» ансамблым нэгъуэщТ республикэхэм, къэралхэм щіэх-щіэхыурэ зыкъыщегъэлъагъуэ. А щІынальэхэм гуапэу драгъэблагъэ, гукъинэжуи дыщагъэхьэщІэ. Псом хуэмыдэу, Іэфіу дигу къинэжащ ди лъэпкъэгъухэр куэду шыпсэу Тыркум нагъзба в масъзба куэду щыпсэу Тыркум нэгъабэ дызэрыщыlар, концерт, джэгу зыбжанэ зэры-щыттар, - жеlэ Азрэт. - Пщlэ къызэрытхуашІым и щыхьэту ди пшыхьхэм къекІуэлІахэр къэтэджурэ Іэгуауэ ин тхуа-Іэтащ. Адыгэ къафэхэр, лъэпкъ хабзэм тет джэгухэр нэхъыжьхэми щ алэгъуалэми ягу зэрыдыхьар, къызэрытхуэарэзыр я псалъэм къыхагъэщащ, гу-фіэгъуэ нэпсхэр къафіекіуэу. Нэгъуэщі лъэпкъхэри ди къафэхэм зэрыдахьэхар нэрылъагъути, гурыІуэгъуэт къафэр бзэ зэрыхуэмыныкъуэр. Тыркум ды-

хабзэ, гъуазджэ фестивалхэмрэ зыгъэдахэ, лъэпкъ къафэхэм я хъумакіуэ, къэфакіуэ ныбжыщіэхэм я щапхъэ «Кабардинка» ансамблым и утыку иты-кlэр гур хэзыгъахъуэщ. Сыт щыгъуи, щlэщыгъуэщ лъэпкъ зэмылlэужыгъуэ-хэм я хабзэхэмрэ хьэл-щэнхэмрэ зыхэплъагъуэ къафэхэм укlэлъыплъыну, фащэхэм, зыІыгъыкІэм зэщхьу хэ-лІыгъуэр зэрагъэдахэ ди лъэпкъ къафэхэм, джэгур зэрызэхуащІыж уджым-кіэ нэрылъагъущ ахэр. «Кабардинка» ансамблым хэту утыкур зыгъэбжьыфІэ щіалэм дяпэкій ехъуліэныгъэхэр иіэну, щіэблэм щапхъэ яхуэхъуну ди гуапэщ. БЖЬЫХЬЭЛІ Розэ.

«ТІуапсы» (ТІуапсы) -«Спартак-Налшык» (Нал-шык) - 0:4 (0:1). ТІуапсы. Курыт еджапІэ №6-м и ста-дион. Накъыгъэм и 30-м. ЦІыху 200 еплъащ. **Тенджыз Іуфэр** икъукІэ йозэгъ Судьяхэр: Холин (Мей-къуапэ), Магомедов (Мэ-хъэчкьалэ), Габагков (Вла-

визионым и Япэ гупым ще-кlyэкl зэхьэзэхуэр икlэм нэблэгъащ. Абы хиубыдэу «Спартак-Налшыкым» нэ-гъуэщI къалэхэм щригъэштрафнойм щихьэм гъуащхьэхъумэ зыбжанэм джэгугъуэхэр къапекІуэкІа Ульбашевым кіуэкіуэкі джэгуі Буэлар Тіуапсы щызэхуищіыжащ. зыкъигъазэри лъэщу топым Блыщхьэм ди щlалэхэр lyеуащ. АрщхьэкІэ абы зыщащ а къалэм и щіыпіэ кокъыпэщІэзыдза Кабуловым Ислъам и мурадыр къри-Турнир таблицэм зэкІэлъ-

гъэхъул акъым - топыр лъэ-

ныкъуэкІэ лъеящ. Хэгъэрейхэм апхуэдэу тыншу затынутэкъым. Антиповым и гъуэм пэмыжьыжьэу Пецекиным щигъэзэщіа штрафнойм иужькіэ топыр къызыІэрыхьа Никулиным бжыгъэр зэхүэдэ ищІыжыным зымащІэщ иІэжар - сантиметр бжыгъэкІэ ар пкъом блэлъэтащ.

Япэ Іыхьэм и кІэух дакъикъэхэр «Спартак-Налшыкым» и тепщэныгъэ наlуэкlэ екІуэкІащ. Хэгъэрейхэм захъумэж мыхъумэ, езыхэм шынагъуэ къытхуэзыхь ебгъэрыкІуэныгъэхэр къызэрагъэпэщыным иужь ихьэну эмал яІэтэкъым.

и дежкіэ къыхитащ. Иужь-рейм ар щхьэкіэ Торосян Севадэ Загъэпсэхуу къихьэжа «Тіуапсым» и гъуащхьэте-тым пэжьыжьэ пліанэпэм нэужь, хьэщіэхэм я тепщэныгъэм къыпащащ. Апхуэдэу дакъикъипщІ нэхъ дэмыкlayэ «Тlyaпсым» игъэзэщіа штрафнойм иужькіэ, топыр къызыІэрыхьа ди щІалэхэм контратакэ псын-

щІэ къызэрагъэпэщащ. Абы хуэмыхьэзыра гъуащхьэтет Скрипникым и деж къэса нэужь, Іэнкүн хъури, ехъулІэныгъэншэу топыр губ гъуэм икумкіэ хидзащ. Аоь япэу нэса Бэчбо Мурат Торосян и дежкІэ топыр къыхитэжащ. Севадэ Іэзэу зэуа етIvaнэ топми гъvащхьэте-

Зи джэгукіэр зэіущіэм и бжыгъэм хуэфащэ «Спартак-Налшыкыр» здынэсам къыщыувы!эну мурад и!этэкъым - адэкІи ерыщу ипэкІэ кІуатэрт. Апхуэдэ рыкІуэныгъэхэм ящыщ зым хэту топыр зыІыгъыу штрафнойм ит Бэчбом й деж хабзэр къыщызэпаудащ. Пенальти! Ар игъэзэщІэну зи пщэ иралъхьа КІэдыкіуей Хьэким кърагъэза дзыхьыр игъэпэжащ. Къаруушхуэ зыщІилъхьа тощІа пэтми, къыхуэмыгъэувыІ у и Іиті зэхуакум ар дэлъэтащ - 0:3.

Зэјущјэм и зэман нэхъыщхьэм шышу сыхьэт ныкъуэ иримыкъу къэнэжам щытыкІэм зыкъызэрырамыгъэзэфынур къызыгурыlya «Tlyапсыр» нэхъ ужьыха хуэдэт. ПэщІэтыныгъэшхуэ зымыгъуэт «Спартак-Налшыкым» джэгур зэрыхуей щытыкІэм тригъэувэпат.

Дакъикъэ пщыкіутху нэхъ къэмынэжауэ хэгъэрейхэм я гъуащхьэтетыр яхъуэжащ. Ауэ абыи фіы къахудэ-кіуакъым. Джэгум къыхы-хьагъащіэ Бажэмрэ Сындыкумрэ зэlущlэм и кlэух бжыгъэр ягъэуващ. Штрафной ихьэпІэм щынэсым Темыркъан Амир хуигъэжа топыр адрей лъэныкъуэмкІэ къыщежэкІым Бажэм иритыжащ - гъуащхьэхъумэр абы лъэщу кІэлъеуэжри, топ епліанэр «Тіуапсым» и гъуэм дагъэкlащ - 0:4.

Апхуэдэу бжыгъэшхуэкІэ «Спартак-Налшыкым» кърихьэлІащ 2021 - 2022 гъэхэм я зэхьэзэхуэм и хамэ щІыпіэ зекіуэр. Иужь зэіущІэм къигъэлъэгъуащ ди щІалэхэм тенджыз Іуфэр икъукіэ зэрезэгъыр икіи къаруущіэ къазэрыхилъ-хьэр. Адэкіэ абы тетыну дыхуейт, я текІуэныгъэхэмкІэ

дэрэжэгъуэ къыдату Йджы щыгъуазэ

хуэтщІынщ Урысей Федерацэм футболымкіэ и етіуанэ дивизионым и Япэ гупым щекІуэкІ зэхьэзэхуэм и щэщірэ ещанэ джэгугъуэм и адрей зэlущlэхэм къарикlya бжыгъэхэм: «**Динамо**» (Ставрополь) - «Легион Динамо» (Мэхъэчкъалэ) - 0:1, «**Кубань-Холдинг**» (Павловскэ) - «Алания-2» (Владикавказ) - 5:0, «Форте» (Таганрог) - «Дружба» (Мей-къуапэ) - 1:0, СКА (Дон lус Ростов) - «Мэшыкъуэ КМВ» (Псыхуабэ) - 6:3, «Ротор-2» (Волгоград) - «Чайка» (Песчанокопскэ) - 1:8, «Динамо» (Мэхъэчкъа́лэ) (Мэхъэчкъалэ) - **2:0**, «**Чер**номорец» (Новороссийск) -«Биолог-Новокубанск»

(Прогресс) - 2:2. . КъыкІэлъыкІуэ «Спартак-Налшыкым» дригъэкІуэкІынущ зэхьэзэхуэр иухыным зы джэгугъуэ иІэжу, бжьыпэр зыубыду, япэ дивизионым кІуэну хуитыныгъэр къэзыхьа Мэхъэчкъалэ и «Динамо»-м къыкІэрыхупа Дон Іус Ростов и СКА-м. Мэкъуауэгъуэм и 5-м ди щІалэхэм ар Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм къыщрагъэблэгъэнущ.

ЖЫЛАСЭ Замир

ЩІалэгъуалэм зэрыхуэупсэ жэщ

зезыхьэ Лъэпкъ къэрал биб- гъахэри къытеувы ащ я хаблиотекэм, хабзэ зэрыхъуауэ, зэхэмрэ щэнхабзэмрэ, Урымы гъэм епщыкіузанэу ще- сейм щыпсэухэр зы тхыдэ кіуэкіащ «Библионочь» уры- гъуэгуанэ зэраіэм зэрызэсейпсо Іуэхур.

ралым и литературэ музей- лэжьыгъэхэм дихьэххэр lyхэмрэ щэнхабээ центрхэмрэ щащ Цыхубэ Іэпщ Іэльапщ Іэя бжэхэр зэlуахри, мастер- хэмкlэ центрым и унафэщl класс гъэщ Гэгъуэнхэр, лекцэ- Урыс Аслъэн. Зэхуэсахэр абы хэр, тхакіуэхэм я зэіущіэхэр, щигъэгъуэзащ центрым щетхылъ гъэлъэгъуэныгъэхэр, кіуэкі лэжьыгъэм. Зэіущіэм нэгъуэщіхэри щекіуэкіащ. хэтхэр кіэлъагъэплъащ пасэ-Абы хыхьэу, республикэм и рей лъэпкъ ІэщІагъэ дахэм -Лъэпкъ къэрал библиотекэм адыгэ арджэным и щІыкІэм и хамэ къэрал литературэхэм- щэхухэм, ди лъэпкъ къафэкІэ и къудамэм игъэхьэзыращ хэр нэгъуэщІхэм къахэзы-«Светлый мир народных промыслов» программэ шІэшы-

къызэщІиубы-Зэхыхьэм дащ «Радуга традиций Кавка- кІыр. Апхуэдэу утыку къраза», «Фольклор - душа наро- хьащ адыгэ хьэгъуэл ыгъуэм да», «Книжные памятники» щыщ Іыхьи - нысащІэм щхьэтхылъ гъэлъэгъуэныгъэхэр, «Народы Кавказа» библиографиер, Урысейм ис лъэпкъхэм я лъапІэныгъэхэр къызыхэщ, цІыхубэ щэнхабзэм теу- къудамэм «Розовые очки» хуа «Народные промыслы: от театрым и гъусэу ныбжьыпоколения к поколению», щІэхэр «телъыджэхэм я ду-«Кавказ» цэхэр, «Кавказ: обычаи и традиции», «Поэзия стекла» зыфІаща зэІущІэхэр. Абыхэм хэтахэм Іэмал яlащ XVII-XVIII гъэм къытращІыкlа «Африліэщіыгъуэхэм къыдагъэкіа, канские истории» иужькіэ трамыдзэжа тхылъ таклыр. Гуащэхэр зыгъэджэгу лъапіэхэм зыщагъэгъуэзэну, актёрхэм я іэщіагъэм теп-Апхуэдэхэщ Смотрицкий Ме- сэлъыхьащ сурэтыщ Инэлетий и «Грамматика» (1648), «Соборное уложение» (1649), (Одоевский Никитэ и унафэм жьащ адыгэ, балъкъэр, урыс щІэта комиссэм игъэбелджыла къэрал хабзэхэр), Поликарпов «Лексикон треязычный» (1704) лэжьыгъэхэр. Ахэр ящыхъуащ «Куклы - артисты» ящыщщ республикэм, къэ- выставкэмрэ КъБР-м и Гуащэ ралым и тхыдэ, щэнхабзэ театрым и фондым щыщу лъапІэныгъэу къалъытэхэм. утыку кърахьа гуащэ гъэлъэ-Республикэм и къэрал, жылагъуэ ІуэхущІапІэхэм, лъэпкъ щэнхабзэ центрхэм я лІы- литературэ, егъэджэныгъэ кІуэхэу зэхыхьэхэм ирагъэблэгъахэм нэхъ щІэщыгъуэ дэхащ республикэм и «Кабарящыхъуахэм ящыщщ нарт ІуэрыІуатэм теухуа «Истоки къэфакіуэ ансамблхэм, уэрэфольклора народов Кавказа. джы ак у ц эры у эхэм. Зэ у-Нартский эпос» зэlущlэр. Абы щlэм гукъинэжу зыкъыщигъэхыхьэу къагъэлъэгъуащ нарт лъэгъуащ «Кабардинка» къэлІыхъужьхэм ятеухуа мультфильмхэм щыщ пычыгъуэхэр, Сосрыкъуэ, Бэдынокъуэ, Сэтэней, Іэдииху сымэ къы-

зыхэщхэр. студентхэр зыщыгъуазэ лъэпкъ хабзэхэм тепсэлъыхьащ икІи «Народные про- хигъэхъуэну, библиотекэхэммыслы России» викторинэм рэ музейхэмрэ нэхъри зражыджэру хэтащ. Апхуэдэу гъэужьыну лъэпкъ зэмылІэужьыгъуэхэм

Мэлбахъуэ Тимборэ и ціэр ящыщу зэіущіэм ирагъэблэкъуигъэувэр къыхагъэщу.

ЦІыхубэ прикладной гъуаз-НАКЪЫГЪЭМ и 28-м, къэ- джэмкіэ Іэпщіэлъапщіэхэм я Яныкъуей гъэщхьэхукІхэм. къуажэм и курыт еджапІэм и еджакІуэхэм ягъэлъэгъуаш хъэрэмэхъищэмкіэ яіэ зэфіэтепхъуэр зэрытрах теплъэ-

гъуэр. Библиотекэм техникэ, мэкъумэш литературэхэмкІэ и видеопрезента- нейм щагъэхьэщащ». Кърагъэблэгъа актёрхэм ягъэлъэгъуащ Киплинг Редьярд и «Книга джунглей» лэжьы-Феридэ. Ныбмыкъуэ жьыщІэхэм я нэгу зыщрагъэуджэгукІэхэр щызэхуэхьэса «Играли наши предки - иг-Фёдор итха рают наши дети» джэгум. Зэхыхьэм хэтахэм щІэщыгъуэ гъуэныгъэмрэ.

Библиотекэм и щэнхабзэ, зэіущіэ гъэщіэгъуэнхэр ягъэдинка», «Балкария» къэрал факіуэ ансамблым и артист Битокъу Науркъан и этно-ан-

самблым. «Библионочь» Іуэхум хыхьэу ирагъэкіуэкіа зэіущіэхэм Зэхыхьэ гуапэм къекіуэліа гугъэ дагъэщі ціыхубэм тхылъ еджэным хуаІэ лъагъуныгъэмрэ щІэупщІэмрэ

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

Абу-Даби и тхылъ гъэлъэгъуэныгъэ

Хьэрып Эмират Зэгуэтхэм я къалашхьэ Абу-Даби щекІуэкІа 31-нэ дунейпсо тхылъ гъэлъэгъуэныгъэжармыкіэм ирихьэліащ Урысейм и тхакіуэхэр, зэдээкіакіуэхэр. Къэралым икіа гупым хэтащ зи лъэпкъыбзэкіэ тхэ усакіуэхэу Къаныкъуэ Заринэ (Налшык). Галиуллин Рустем (Къэзан), Джалиловэ Айгюн (Мэхъэчкъалэ), Цуруев Шарип (Грозный) сыми. Урысейм и тхылъ гъэлъэгъуапІэр (стендыр) игъэхьэзыращ Гуманитар тхылътедзапІэ зэхэтым (ОГИ). Абы щагъэлъэгъуащ иужьрей илъэсхэм къыдэкіа художестветннэ тхылъхэр, тхыдэм теухуахэр, сабийхэм папщіэ ятхахэр.

- ГУПЫМ къытхэтащ урысыбзэкІэ, лъэпкъыбзэхэмкІэ тхэхэр. Дэ дытепсэлъыхьащ бзитІымкІи уи тхыгъэхэр бгъэпсыным фіагъыу хэлъым, тхыгъэхэр зэдзэкіыным пыщІа Іуэхухэм. Мыпхуэдэ дунейпсо щэнхабзэ зэхьэзэхуэхэр псом хуэмыдэу щхьэпэщ къэралышхуэм и щІыналъэхэм икіхэм я дежкіэ. Къэрал зэмылізужьыгъуэхэм щыщ тхакlуэхэм даlуощlэ, додаlуэ, ныбжьэгъу дызэхуохъу. Гъэлъэгъуэныгъэр щІэщыгъуэу екІуэкІащ. Абы хэтахэм зышыдагъэплъыхьаш Луврым и филиалу Абу-Даби щыІэм, - жиІащ Къаныкъуэ Заринэ.

ГЪУЭТ Синэ.

дигъэкіащ.
Псынщізу къайхъуліа топым налшыкдэсхэр нэхъ
жыджэрыж ищіащ. Зы ебгъэрыкіуэныгъэм адрейр
къыкіэлъыкіуэу гупышхуэу ди щІалэхэр ипэкіэ кіуатэрт. Зыхъумыжыныгъэм и къару псори хуэзыутІыпща тІуапсыдэсхэм я командэм апхуэ-ПЭМ лъэщу щыуагъэ ІэщІэкІыурэ топджэгу хабзэр къыщызэпиуди къэхъурт. Апхуэдэхэм ящыщ зым Бэчбор хэгъэрейхэм ираудащ. Абы къритым къыхуегъэгъэзакъым кІуа штрафнойр зыгъэзэщіа Ульбашевыр зымащіэкІэ гъуэм техуакъым. ЗэlущІэм и япэ Іыхьэм щыщу сыхьэт ныкъуэ хуэдиз

дэкlayэ «Тlyaпсыр» гъуэм гъунэгъу къыхуэхъуащ. Хэгъэрейхэм я контратакэм кърикІуа угловойм ди гъуащхьэхъумэхэм кърагъэгъэзащ. Абы къыкІэлъеуэжа тенджыз Іуфэм щыщ командэм и гъуащхьауэхэм топыр гъуэм щхьэпрагъэлъэтащ.

Щытыкіэр псынщіэ дыдэу зэпіэзэрыт ящіыжащ пыр здэлъэтэнур хэгъэрейналшыкдэсхэм. «Тіуапсым» хэм я гъуащхьэтетым къи-

Урысей Федерацэм футболымкіэ и етіуанэ дивизионым и Япэ гупым зэхьэзэхүэр зэрыщекүүэкүыр

дивизионым и тито тупым зэхвээхүэр зэрыщектуэктыр						
Командэхэр	Дж.	Къ.	3.	ΦΙ.	T.	Ο.
1. «Динамо» Мх. 2. СКА 3. «Чайка» 4. «Форте» 5. «Черноморец» 6. «Кубань-Холдинг» 7. «Легион Динамо» 8. «Анжи» 9. «Биолог-Новокубанск» 10. «Спартак-Налшык» 11. «ТІуапсы» 12. «Дружба» 13. «Динамо» Ст. 14. «Мэшыкъуэ-КМВ» 15. «Ротор-2» 16. «Алания-2» 17. «ЕсэнтІыгу»	31 31 31 31 32 31 31 31 31 31 31 31 31 31	24 23 20 16 17 15 12 10 10 12 7 7 6 5 2 2	5 4 7 10 6 9 10 9 11 10 2 11 8 10 6 6 4	2 4 4 5 8 8 9 10 10 11 17 13 16 15 20 23 25	60-11 68-21 83-24 51-31 67-34 46-31 43-28 42-35 47-45 31-26 37-54 24-42 39-55 45-53 26-70 32-93 15-103	77 73 67 58 57 54 46 45 41 40 38 32 29 28 21 12

«ЦІыхум и уасэр и лэжьыгъэрщ», жеІэ псалъэжьым. Абы и шыхьэтш ди тхыгъэр зытедухуа щ алэхэм я лэжьыгъэр хьэлэлу зэрырахьэкіым я пщіэр лъагэ зэрищіыр, я щхьэр зэригъэлъапіэр. Зыпэрыт Іэнатіэм къыхуигъэув къалэныр нэгъэсауэ зэфіах «РОУЛД» ООО-м и лэжьакіуэхэу Тхьэгъэлэдж Іэниуар, Къэшэж Арсен, ХьэцІыкІу Беслъэн. Зеленский Виктор сымэ. Дэтхэнэри и лэжьыгъэм хуэІэрыхуэу, абыкІэ ихь жэуаплыныгъэр зыхищІэу Іуэхум пэрытщ.

ЩІАЛЭХЭМ я зэфІэкІыр зыхуэдэри, я цІыхугъэр здынэсри, Іуэхум зэрыхуэ эк Іуэлъак Іуэри мыгъэрей шіымахуэм дгъэунэхуащ. Дзэлыкъуэ щІыналъэм хиубыдэ Кичмалкэ жылагъуэм къыщыщІэдзауэ «Долина Нарзанов» зыгъэпсэхупіэм нэс ирикіуэ гъуэгум егъэлеяуэ уэсышхуэ щызэтрехьэ. АпхуэдизкІэ куууэ къытрелъхьэри, машинэхэр хэмыкІыфу хэнэу, къызэрыхэпшыжын гуэр къебджэми, узэрыбгъэдыхьэн лъэныкъуэр къыпхуэмы-гъуэту, жэщ-махуэ зыбжанэкІэ абы уелІэлІэн хуей хъурт. А гъуэгум ирикІуэхэр илъэс къэс дызыІууэ гугъуехьышхуэт ар, ауэ мы лъэхъэнэр тыншу итхащ зи цІэ къитІуа а щІалэхэм я фіыщіэкіэ. Жэщ-махуэ ямыізу абыхэм гъуэгур ягъэкъэбзащ. Мы щІыпіэм щіымахуэм и нэхъыбапіэр жьап-

Зи ІэнатІэм хуэпэжхэр

щэшхуэ щыІэурэ йокІуэкІ. Бгъэкъабзэу уздрикІуа гъуэгум и кІэм укъиплъэжамэ, птхъуаи-умытхъуаи жыхуиІэм хуэдэу, уэсыр къытрихьэжырт. Апхуэдэхэм дежи, езэш ямыщізу, нэху щыхункіз гъуэгур ягъэкъэбзащ. Уеблэмэ, абыхэм къахуихуащ жэщитІ-махуитІкІэ щылэжьаи

А гъуэгум щызекІуэхэр зыІууэ гугъуехьхэр зэрахузэфІэкІкІэ щагъэпсынщіэн папщіэ щіалэхэм, я къару емыблэжу лэжьыгъэшхуэ ирахьэкlащи, щІыналъэм щыпсэухэм къабгъэдэкІыу фіыщіэ яхудощі. Узыншагъэ быдэ яіэу, гуфІэгъуэрэ дэрэжэгъуэрэ щымыщІэу, я лэжьыгъэм и хъер ялъагъуу, цІыхухэм сэбэп зэрахуэхъур къахуэщхьэпэжу, фІыгъуэр я унагъуэм илъу псэуну до-

ЩОДЖЭН Мурат.

«Гектари 100»

Апхуэдэ фІэщыгъэм щІэту «Siberien Wellnes» Урысей компанием и волонтёрхэм Вьетнамым и лъэпкъ паркхэм ящыщ зым « Агаровэ» алое жыг лІэужьыгъуэу 500 щыхасащ.

АР дунейм щынэхъ лъапІэ дыдэхэм хабжэ. Къапштэмэ. абы къыхах дагъэр парфюмерием елэжь Іуэхущіапіэ ціэры-Іуэхэм куэду къыщагъэсэбэп икІи зы килограммым хуэзэу

А жыгыр Тхылъ Плъыжьым зэрихуэрэ куэд щ ащ - ар къыщыкі Къуэкіыпіэ Азием щыпсэухэм фейдэ хэхыпіэ нэхъыщхьэу зэраlэм къыхэкlыу, жыг куэдыщэ къраупщlы-

1950 гъэхэм, алоем и бжыгъэр зэфlагъэувэжын мурадкіэ, Индием хьэсэшхуэхэр щыхасат, арщхьэкіэ а щіыпіэм и дуней щытыкіэм зыкіи емызэгъа жыгхэр къахуэхъуну Іэмал хуагъуэтакъым. Нэхъ гъэщІэгъуэныжыр, абы иужькІэ ар дэнэ щІыпіэ щыхасами, щіагъэлъэпсей мэ дахащэр и дагъэм зэрыхамыгъуэтэжарщ. КъызэрыщІэкІамкІэ, а мэр жыгым къыпихын папщІэ, нэм къимыубыд Іэгъэбэгу лІэужьыгъуэ щхьэхуэр къылъэlэсын хуейт, ар здэщыlэри жыгым и лъахэу къалъытэ Вьетнамырт.

Агаровэ алое жыгыр парфюмерие промышленностым къыщыбгъэсэбэп щыхъур абы и ныбжьыр илъэси 100 - м нэса нэужьщ икІи ар псом нэхъыфІу къыщыкІыр Ханой пэмыжыжьэу щыІэТханьхоа щІыпІэрщ.

ЩІыуэпсыр хъумэным телажьэ Урысейм и «Siberian Wellness» компаниемрэ Вьетнамым и «GALA» центрымрэ я зэгурыІуэныгъэкІэ ди къэралым и волонтёрхэм апхуэдиз жыгыр Вьетнамым тыгъэ хуащащ. Нэгъуэщ къэралыгъуэхэм я мызакъуэу « Гектари 100» проектыр ди къэралым и щІыналъэхэми щагъэзащІэ. ДызыхуэкІуэ зэман гъунэгъум чэзур КИФЩІ - м и щІыналъэхэми къалъысынкіи хъ ШЭРЭДЖ Дисэ.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр:

ЖьэкІэмыхъу Маринэ (унафэщІ-редактор), Ширдий Маринэ (унафэщІ-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщІэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ШхьэщэмыщІ Изэ.

«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учре-

КъыдэзыгъэкІхэмрэ редакцэмрэ я хэщІапІэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкІэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ ІуэхухэмкІэ - 42-22-86; къуажэ гъащІэмрэ экономикэмкIэ-42-57-59; шэнхабзэмкIэ-42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ - 40-15-31; хъыбарыщІэхэмрэ спортымкІэ - 42-22-88, 42-60-53,

42-22-89; зэдзэк Гак Гуэхэм - 42-21-88; корректорхэм 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер ІэнатІэм - 42-26-41; сурэттеххэм -42-75-78, 42-63-64.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкІэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту шыткъым.

Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщ Гэныгъэхэмк Гэ и управленэм. Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ ІуэхущІапІэм ПИ №ТУ07-00117-м щІэту ятхащ Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокІ

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.

357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

(12+)

Мы къыдэкІыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Джатокъуэ Марьянэ, корректорхэу Щоджэн Заирэ (1, 2-нэ нап.), Елмэс **ФатІимэ** (3, 4-нэ нап.). КомпьютеркІэ газетым и теплъэр ящІащ Ныр Саидэ, Щомахуэ Марианнэ, сурэтхэм елэжьар Бицу Жаннэщ.

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер ІэнатІэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Іэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр П 5894 •Тираж 2.039 • Заказ №1093